

Kilpailuja kaikille II – valmistautuminen ammattitaitokilpailuihin

Päivi Pynnönen, Sara Kaloinen ja Heikki Saarinen

Kilpailuja kaikille II – valmentautuminen ammattitaitokilpailuihin

Päivi Pynnönen, Sara Kaloinen ja Heikki Saarinen

**Hämeen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu**

Päivi Pynnönen, Sara Kaloinen ja Heikki Saarinen
Kilpailuja kaikille II – valmentautuminen ammattitaitokilpailuihin

ISBN 978-951-784-605-9 (PDF)
ISSN 1795-424X
HAMKin e-julkaisu 6/2013

© Hämeen ammattikorkeakoulu ja kirjoittajat

JULKAISIJA – PUBLISHER

Hämeen ammattikorkeakoulu
PL 230
13101 HÄMEENLINNA
puh. (03) 6461
julkaisut@hamk.fi
www.hamk.fi/julkaisut

Ulkoasu: HAMK Julkaisut
Taitto: Graafinen Idea

Hämeenlinna, kesäkuu 2013

Sisällys

Lukijalle.....	4
Johdanto.....	6
Ammattitaitokilpailujen saavutettavuus ja esteettömyys	9
Ammattitaitokilpailujen fyysinen saavutettavuus	9
Ammattitaitokilpailujen psyykinen saavutettavuus.....	10
Ammattitaitokilpailujen sosiaalinen saavutettavuus	10
Ammattitaitokilpailutoiminnan tavoitteet ja valmennus	12
Valmennuksen tavoitteet.....	12
Henkilökohtainen valmentautuminen	15
Kilpailijaominaisuudet.....	18
Ammattitaitovalmennuksen sisällöt	22
Kilpailutehtävän vaatimat tiedot ja taidot.....	22
Henkinen valmennus	24
Fyysinen valmennus	28
Kilpailuosaaminen	28
Ohjaaminen ja valmentaminen.....	32
Vuorovaikutustaidot.....	32
Taitojen oppiminen ja opettaminen	34
Valmennuksen työpaikat.....	40
Valmennuksen seuranta.....	41
Ammattitaitovalmennuksen arviointi ja vaikuttavuus	44
TaitajaPLUS-säännöt	49

Lukijalle

Kilpailuja kaikille II -valmentautuminen ammattitaitokilpailuihin on jatkoa samassa sarjassa aiemmin ilmestyneelle Kilpailuja kaikille I -julkaisulle.

Kilpailuja kaikille II -julkaisu tarkastelee ammattitaitovalmennusta ja pyrkii kuvaamaan keskeisiä osa-alueita ja vaatimuksia erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden valmistautumisesta ammattitaitokilpailuihin. Julkaisu perustuu kokeneille ammattitaitovalmentajille tehtyihin haastatteluihin (Saarinen 2007 – 2009 ja Pynnönen 2009 – 2012) sekä HAMK Skills Trainers' Academyn ammattitaitovalmentajakoulutuksissa syntyneisiin kokemuksiin, siitä mitä erityistä henkilökohtainen valmennus tuo opetuksen tavoitteisiin, suunnitteluun, sisältöihin, toteutukseen ja arviointiin. Tässä julkaisussa edellä mainittuja asioita tarkastellaan erityistukea tarvitsevien valmennuksen näkökulmasta. Ammattitaitovalmennuksen tarkastelu on jaettu seuraaviin osa-alueisiin:

- Ammattitaitokilpailujen saavutettavuus ja esteettömyys
- Ammattitaitokilpailutoiminnan tavoitteet ja valmennus
- Ammattitaitovalmennuksen sisällöt
- Ohjaaminen ja valmentaminen
- Ammattitaitovalmennuksen arviointi ja vaikuttavuus

Erytystä tukea tarvitsevien ammattitaitokilpailujen kilpailijoita ja heidän valmentajiaan haastateltiin edellä mainituista aihealueista Oulun 2010, Kuopion 2011 ja Jyväskylän 2012 Taitaja-tapahtumissa sekä Japanin 2007 ja Korean 2011 Abilympics -ammattitaitokilpailuissa. Julkaisussa olevat lainaukset ovat näiden haastattelujen tuloksia. Lisäksi omia ammattitaitovalmennuskokemuksiaan pohtivat laajemmin julkaisun toimittajien pyynnöstä erityisopettaja Christina Palmberg Vaasan ammattiopistosta, erityisopettaja Heidi Stubb Kiipulan ammattiopistosta ja lehtori Markku Vengasaho Etelä-Karjalan ammattiopistosta.

Lähestymme julkaisussa ammattitaitovalmennustoimintaa opetusmenetelmänä, jossa jokaisen opiskelijan yksilölliset vahvuudet löydetään ja hyödynnetään ammattitaidon kehittämisessä. Ammattitaitovalmennus esitellään prosessina, jota voi käyttää sekä kansallisissa että kansainvälisissä ammattitaitokilpailuissa. Jokaiseen ammattitaitokilpailuun osallistuttaessa on valmennusprosessi kuitenkin luotava jokaisen opiskelijan tarpeiden ja ammattitaitokilpailujen tavoitteiden mukaisesti.

Julkaisu on suunnattu ammatillisista perustutkintoaan suorittaville opiskelijoille, ammatillisille erityisopettajille ja -ohjaajille, ammatillisten ja ammattitaitoa täydentävien opintojen opettajille, työpaikkaohjaajille, valmen-

tajille ja kaikille ammattitaitokilpailutoiminnasta kiinnostuneille. Toivomme että tämä julkaisu osaltaan innostaisi yhä useampaa ammatillisen perustutkinnon opiskelijaa ja kouluttajaa innostumaan lähtemään mukaan ammattitaitokilpailutoimintaan.

Julkaisu on näyttö Taitaja-toimijaverkoston aktiivisesta yhteistyöstä. Haluamme sydämellisesti kiittää kaikkia julkaisun tekemiseen osallistuneita. Julkaisun toimitustyötä ovat rahoittaneet Abilympics-levittämishankkeenä Opetushallitus ja Euroopan sosiaalirahasto sekä HAMK Skills Trainers' Academyn kautta opetus- ja kulttuuriministeriö ja Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Hämeenlinnassa 14.6.2013

HAMK Skills Trainers' Academy

Päivi Pynnönen, Sara Kaloinen, Heikki Saarinen

Johdanto

”Opiskelijat ovat nauttineet mahdollisuudesta olla osa isoa tapahtumaa. Täällä tapaa muiden oppilaitosten saman alan opiskelijoita, voi tutustua uusiin ammattialoihin ja näyttää omaa osaamistaan.”

”Kilpailu on vain pieni osa tätä oppimisprosessia, jossa yhdessä suunnitellaan matkustamiset ja majoitukset, järkätään ruokailut ja pohditaan kaupunkiin tutustumiset. Tämä on monelle opiskelijalle ikimuistoinen seikkailu ja myös meille opettajille. Paljon se vaatii opettajalta ja opiskelijoilta, mutta paljon se antaakin.”

Ammattitaitokilpailujen suosio on kasvanut voimakkaasti viime vuosina ja myös kiinnostus ammattitaitovalmennukseen on lisääntynyt merkittävästi. Monet opettajat ovat huomanneet, että ohjaamalla ja valmentamalla opiskelijoita kilpailuihin he voivat innostaa koko ryhmäänsä parempaan oppimiseen. Koko luokka voi olla mukana ammattitaitokilpailutoiminnassa avustajina, arvioijina, kilpailijoina ja kannustajina. Valmennuksen ja kilpailujen kautta opettajat ja opiskelijat ovat myös rakentaneet uusia yhteistyöverkostoja toisiin oppilaitoksiin, yrityksiin ja työelämään. Ammattitaitokilpailut tarjoavat osaltaan mahdollisuuden vähentää ennakkoluuloja ja muuttaa asenteita myönteiseksi kaikkien osallisuudesta yhteiskunnassa.

TaitajaPLUS-kilpailu on erityistä tukea tarvitseville ammatillisessa koulutuksessa oleville tarkoitettu ammattitaitokilpailu, joka järjestetään vuosittain osana Taitaja-ammattitaidon SM-kilpailua. TaitajaPLUS-kilpailun tarkoituksena on edistää kilpailutoiminnan esteettömyyttä ja yhdenvertaisuutta, ammatillista osaamista ja ammatillisen erityisopetuksen laatua ja arvostusta sekä parantaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymistä. TaitajaPLUS-kilpailuihin voivat osallistua kaikki ne, joille on oppilaitoksessa tehty henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Kilpailun finaaliin pääsee tarvittaessa järjestettävien semifinaalien pisteiden perusteella, yksilölajeihin 3–8 parasta kilpailijaa tai parikilpailuihin 3–6 parasta paria. TaitajaPLUS-kilpailuissa noudatetaan omia TaitajaPLUS-kilpailusääntöjä, jotka löytyvät tämän julkaisun lopussa liitteenä. (Skills Finland ry, TaitajaPLUS-säännöt 2013.)

TaitajaPLUS-lajien lisäksi erityistä tukea tarvitseva kilpailija voi osallistua kilpailun järjestäjän ennalta ilmoittamiin Taitaja-lajeihin +1-kilpailijana. Kunkin lajin Taitaja-semifinaaleissa parhaimman pistemäärän saavuttanut +1-kilpailija on oikeutettu kilpailemaan Taitaja-kilpailujen finaalissa ns. ylimääräisenä kilpailijana. +1-kilpailijan on oltava Taitaja-kilpailun sääntöjen mukaisesti kilpailuvuonna 20 vuotta täyttävä tai sitä nuorempi. TaitajaPLUS-kilpailuissa ei sen sijaan ole yläikärajaa. Edellisten lisäksi erityistä tukea tarvitseva kilpailija voi osallistua kaikkiin Taitaja-lajeihin ilman erityisstatusta, jolloin häntä arvioidaan tasaveroisesti muiden kilpailijoiden kanssa Taitaja-sääntöjen mukaisesti. (Skills Finland ry 2012.)

International Abilympics -kilpailut ovat joka neljäs vuosi järjestettävät erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kansainväliset ammattitaitokilpailut. Erityisryhmien ammattitaitokilpailutoiminnalla edistetään ammatillisen erityisopetuksen tunnettuutta ja arvostusta maailmalla sekä lisätään yhteistyötä oppilaitosten ja työelämän välillä. Lisäksi pyritään synnyttämään uudenlaisia verkostoja ja parantamaan nuorten mahdollisuuksia työelämässä.

International Abilympics -kisoissa kilpaillaan ammatillisissa sekä vapaa-ajan- ja elämisentaitolajeissa. Kilpailijoiden alaikäraja on 15 vuotta, yläikärajaa ei ole. Abilympics-kilpailuihin osallistumisen perusteena on jokin jokapäiväistä elämää haittaava vamma, josta on esitettävä lääkärintodistus. Vammaluokituksia on kaiken kaikkiaan kahdeksan: näkövamma, kuulovamma, fyysinen vamma, pyörätuolin käyttö, sisäelinsairaus, älyllinen vamma, mielenterveysongelma tai muu vamma.

Abilympics-tapahtuman järjestämisestä vastaa International Abilympic Federation (IAF), jonka jäseneksi Skills Finland ry hyväksyttiin joulukuussa 2005. Suomi osallistui Abilympics-kilpailuun ensimmäisen kerran Japanissa 2007. (Skills Finland ry 2012.)

Suomessa erityistukea tarvitseville opiskelijoille toteutettiin valtakunnalliset ammattitaitokilpailut ensimmäistä kertaa Espoossa 16.– 19.4.2008. Samana vuonna Hämeenlinnassa Hämeen ammattikorkeakoulussa, Ammatillisella opettajakorkeakoululla järjestettiin ensimmäinen valmentajakoulutus, joka oli suunniteltu erityistukea tarvitsevien kilpailutoiminnan ja -valmentamisen kehittämiseen. Ammattitaitovalmennuksessa pyritään jokaisen opiskelijan yksilöllisiä vahvuuksia tunnistamaan ja tukemaan niin, että mahdollinen yksilöllinen potentiaali saadaan opiskelun ja harjoittelun avulla kehittämään ammatilliseksi osaamiseksi.

Ammattitaitovalmennuksessa kannustetaan kaikkia valmennukseen osallistuvia itsensä jatkuvaan kehittämiseen ja innovatiivisten työmenetelmien luomiseen. Valmennuksessa hyödynnetään työpaikoilla tapahtuvan oppimisen eri muotoja ja samalla edistetään nuorten työllistymistä. (vrt. Tallikka & Henriksson 2011.) Erityisopiskelijoiden ammattitaitovalmennuksessa korostuu opiskelijan kokonaisvaltainen kehittyminen, jossa tärkeää tiedollisen ja taidollisen kehittymisen lisäksi ovat muun muassa opiskelijan sosiaalinen ja emotionaalinen yksilöllinen kehitys. Jokaisella erityisopiskelijalla on oma lahjakkuusprofiilinsa ja profiilit voivat olla hyvin epätasaisia. Opiskelija voi olla lahjakas yksittäiselle tai useammalla alueella, mutta samaan aikaan erittäin heikko toisella alueella. Hänellä voi olla huippulahjakkuutta, mutta myös samaan aikaan erilaisia oppimisvaikeuksia tai ongelmia käyttäytymisessään, joiden takia lahjakkuus voi jäädä huomaamatta. Ammattitaitovalmennuksen tarkoituksena on tunnistaa erityisopiskelijoiden oppimisvahvuuksia ja rakentaa opetus vastaamaan opiskelijan kykyjä ja kehittämistarpeita, jotta opiskeli-

jan lahjakkuuspontetiaali hyödynnetään ammatillisessa koulutuksessa. (vrt. Mäkelä 2009, Laine 2010.)

Erityistukea tarvitsevien kilpailutoiminnan kehittämisen taustalla on inklusion käsite (inclusion = sisältyä, kuulua mukaan). Inklusion käsitteeseen Suomi on valtione sitoutunut usean kansainvälisen sopimuksen kautta. Inklusio tarkoittaa tässä yhteydessä kaikkien osallisuutta ja yhteisyyttä yhteiskunnassa, jossa perustana ovat ihmisoikeudet ja tasa-arvo.

Inklusion mukaisesti kaikilla opiskelijoilla tulee olla osallistumisen mahdollisuus ammattitaitokilpailuihin kilpailijana sekä vierailijana. Lähtökohdiana TaitajaPLUS-kilpailussa ovat osallistumisen vapaaehtoisuus ja nuoren oma halu kilpailemiseen. Kaikille kilpailutoiminnasta kiinnostuneille nuorille pyritään takaamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kilpailuihin avoimesti, reilusti, viisaasti, osaamisesta iloiten ja taitavasti. Kaikkien Taitaja-PLUS-kilpailuissa mukana olevien tulisi sitoutua myös edellä mainittujen arvojen edistämiseen. Taitaja-kisatapahtuman järjestelyissä tulee ottaa huomioon erilaisten osallistuja- ja kävijäryhmien tarpeet siten, että kilpailu on kaikkien kannalta esteetön, mahdollisimman yleisöystävällinen ja helposti seurattava. (Skills Finland ry 2012.)

”Kuuluminen koulun joukkueeseen on hieno asia erityisopiskelijoille. Yhteishenki on ollut mahtava, kun oma väki on täällä myös seuraamassa ja kannustamassa kilpailijoita. Olemme kaikki yhtä joukkuetta.”

Ammattitaitokilpailujen saavutettavuus ja esteettömyys

Saavutettavuudella tarkoitetaan yhteiskunnan erilaisten ympäristöjen ja palveluiden soveltumista mahdollisimman monenlaisten kansalaisten käyttöön. Saavutettavuuden toteutuminen on erityisen tärkeää niille henkilöille, joilla on esimerkiksi jokin vamma, jotka ikääntyvät tai jotka kuuluvat kulttuurisiin tai kielellisiin vähemmistöihin. Hyvin saavutettavat ympäristöt ja palvelut yhteiskunnassa hyödyntävät kaikkia henkilöitä.

Esteettömyys on yksi saavutettavuuden osa-alue, jolla tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista siten, että jokainen yksilö voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Usein esteettömyydellä tarkoitetaan pelkästään rakennetun ympäristön esteettömyyttä. Esteettömyydessä on kuitenkin kyse tätä laajemmasta kokonaisuudesta, jolla mahdollistetaan kaikkien kansalaisten osallisuus työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Lisäksi esteettömyys merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärtävyyttä ja yksilön mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Tällöin tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen yksilö voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Yhdenvertaisuuden toteutuminen on tavoitteena myös ammattitaitokilpailujen ja valmentamisen kehittämisessä. Ammattitaitokilpailujen tulisi olla rakennettu niin, että kaikilla olisi mahdollisuus esteettömästi osallistua kilpailuun sekä seurata kilpailuja esteettömästi vierailijana. (Esteettömyystiedon keskus 2013.)

Ammattitaitokilpailujen fyysinen saavutettavuus

Ammattitaitokilpailujen ympäristön suunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota esimerkiksi käytävien leveyteen, kynnysten ja aitojen korkeuteen, jotta kilpailualueella kaikki pystyvät liikkumaan turvallisesti ja joustavasti esimerkiksi pyörätuolilla ja kaikki pystyvät seuraamaan kilpailusuorituksia esteettömästi myös vierailijoina. Wc- ja ravintolapalveluita suunnitellessa pitäisi muistaa erilaisten käyttäjäryhmien tarpeet myös niiden saavutettavuudessa. Kilpailualueen opasteiden tulisi olla selkeitä ja johdonmukaisia väritykseltään ja luettavuudeltaan. Lisäksi kilpailualueilla on tarkistettava tarvittavan valaistuksen tarve. Värien ja kontrastien käyttö esimerkiksi näkövammaisten kilpailijoiden ja vierailijoiden osalta tulisi erityisesti huomioida. Kilpailuja suunniteltaessa pitää eri toimijat perehdyttää turvallisuussuunnitelmaan, opasteiden selkeys ja yhtenäisyys on tarkistettava sekä luotava käytännöt miten tapaturman sattuessa toimitaan ja miten toimintaohjeet saadaan erilaisille kilpailija- ja vierailijaryhmille tiedoksi.

Ammattitaitokilpailujen psyykkinen saavutettavuus

Kilpailuissa pitää huomioida äidinkieleltään erilaiset kilpailijat, joihin kuuluvat esimerkiksi viittomakieliset henkilöt. Myös esimerkiksi kuvien käyttöä pitää suosia TaitajaPLUS-lajien ja niiden tehtävien sekä eri ammattialojen esittelyissä, koska vierailijoiden joukossa on lukutaidottomia tai muuten erityisesti kuvallisesta kommunikaatiosta hyötyviä henkilöitä.

Kilpailutehtävien rakenne pitää suunnitella loogisesti eteneväksi ja selkeäkieliseksi, jotta ammattitaidon näyttämisen esteeksi kilpailussa ei muodostu epäselvä tai vaikeasti ymmärrettävä tehtävänanto, pitkät lauserakenteet, liian pieni tai vaikeasti hahmotettava fontti.

Ammattitaitokilpailujen sosiaalinen saavutettavuus

Kilpailun järjestäjän tulee mahdollistaa erilaisia kilpailumuotoja, kuten esimerkiksi TaitajaPLUS ja 8+1, jolloin kaikilla ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on tasavertaisesti mahdollista osallistua ammattitaitokilpailuihin ja osoittaa niissä ammatillista osaamistaan.

Saman lajin eri kilpailumuotojen lajivastaavien ja muiden kilpailulajien vastuuhenkilöiden tulee tehdä yhteistyötä, jotta kaikille osallistumaan halukkaille löydetään heidän omaa osaamistaan vastaava kilpailumuoto. Kaikissa järjestettävissä lajeissa tulee olla läpinäkyvät säännöt ja perustellut toimintatavat kuten kilpailulajeista tiedottaminen, tuomareiden valitseminen, voittajien palkitseminen jne. Toimintatapojen tulee olla mahdollisimman yhtenäisiä, jotta kaikki kilpailijat ja vierailijat tuntuivat kuuluvansa samaan Taitaja-tapahtumaan.

”Oppilaitoksemme kaikille kilpailijoille järjestettiin yhteisiä valmennushetkiä, joissa kerrottiin yleisesti Taitaja-tapahtumasta ja kilpailujärjestelyistä. Mukana olivat valmennettavat ja valmentajat kaikista lajeista. On tärkeätä, että opiskelijat tuntevat kuuluvansa samaan joukkueeseen ja ovat saman oppilaitoksen edustajia.”

”Opiskelijoille on tärkeätä saada edustaa oppilaitosta. Tosi ylpeinä on koulun logot takissa kävelty täällä.”

Ammattitaitokilpailutoiminnan tavoitteet ja valmennus

Valmennuksen tavoitteet

”Olen rohkea ja haluan kokeilla uusia asioita.”

”Olin mukana seuraamassa kilpailuja Kuopiossa ja ajattelin, että olisi mukava olla itsekin mukana kilpailemassa. Ilmoittauduin opettajalle, koska ajattelin että tämä voisi olla hyvä kokemus.”

”Olin mukana jo viime vuonna. Osallistuminen todistaa työnantajilekin, että on aktiivinen työssään ja alallaan.”

”Kilpailut ja niiden tehtävät ovat hyvä jatkumo työelämään. Kyllä opiskelijasta tuntui hyvältä, kun hän sai pyytää työssäoppimista vapaata ammattitaitokilpailun takia. Onhan osallistuminen meriitti myös myöhemmin ja voi auttaa työllistymisessä. Kertoohan se osaltaan aktiivisuudesta ja alalle suuntautumisesta.”

Erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden ammattitaitokilpailutoiminta on mahdollisuus opiskelijalle kehittää ammatillisia tietojaan ja taitojaan sekä osoittaa osaamistaan. TaitajaPLUS-valmentajien ja -kilpailijoiden haastatteluissa tuli esille, että moni opiskelija tarvitsee muiden innostusta ja rohkaisua kilpailutoimintaan mukaan lähtemiseksi. Moni erityisopiskelija on lähtenyt itse kilpailemaan nähtyään ikätovereitaan kilpailemassa tai olemalla itse mukana ensin näytöslajissa.

”En ole ennen käynyt kilpailuissa, mutta tuli olo että olisi kiva käydä. Viime vuoden voittaja meidän koulusta kertoi millaista oli ollut. Sitten kun opettaja kysyi kuka haluaisi lähteä niin kerroin, että haluaisin.”

”Muut edellisen vuoden kilpailijat innosti mukaan ja opettaja myös. Sitten sanoin, että ilman muuta lähden mukaan.”

Tärkeätä opettajan ja opiskelijoiden on yhdessä pohtia ammattitaitokilpailujen merkitystä, mahdollisuuksia ja vaatimuksia. Kilpailutoimintaan voi lähteä pienimuotoisesti oman opiskeluryhmän kilpailuista tai ainoastaan vieraillemalla Taitaja-kilpailuissa.

”Luokkamme opiskelijat äänestivät keskuudestaan kaksi ehdokasta kilpailuihin. Tämän jälkeen haastattelin opiskelijat ja kysyin kiinnostusta kilpailuihin. Kilpailuihin pääsi eniten ääniä saaneet opiskelijat. Näin saimme luokkatovereiden tuen taakse kilpailijoille. Silmä oli erityisen tärkeä osuus kilpailutoiminnassa.”

”Kilpailuasiakin otettiin lähes päivittäin esille. Työ tuotti tulosta ja saimme kaksi lähihoitajaksi opiskelevaa opiskelijaparia rohkaisutumaan ja innostumaan kilpailusta. Asiaa helpotti jonkin verran se, että lähihoitajalajin semifinaali ja finaali toteutetaan parityökentelynä. Opiskelijoiden innokkuutta yritettiin kaikin tavoin ylläpitää. Osallistuminen ja kokemuksen saaminen ovat tärkeämpiä kuin voitto – ajatuksia toistettiin lukuisia kertoja. Tässäkin asiassa aika hoiti tehtävänsä ja tsemppaaminen siirtyi opettajalta opiskelijoiden keskinäiseksi asiaksi.”

”Yhteisesti kerrottiin koko ryhmälle kilpailumahdollisuudesta ja kysyin suoraan kuka haluaa liittyä kilpailutiimiin. Lisätiedusteluja suuntasin opiskelijoille, joilla uskoin olevan halua ja kykyä kilpailulla. Kysymistä olin pohjustanut keskustelemalla myös ryhmänohjaajan kanssa opiskelijan soveltuvuudesta ja jaksamisesta, sekä haastatteleamalla myös muita opettajia.”

”Kysymme halukkuutta. Osa haluaa kilpailla, osa ei. Luokan sisällä pidetään pienimuotoisia kilpailuja ja halukkaiden kesken karsintoja, jotka pääsevät edustamaan oppilaitosta.”

Kilpailutilanteen tai tehtävien vaativuuden suhteen voi olla yli- tai aliarviointia niin opiskelijoilla kuin opettajillakin ennen kuin kilpailuasioihin on perehdytty. Erityisopiskelijoiden taito ja tuen tarve on yksilöllistä niin oppimisessa kuin kilpailemisessakin. Valmennuksen suunnitteleminen ja sen tavoitteet on luotava yhdessä opiskelijan kanssa kuten tehtäessä hänen henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelmaa (HOJKS).

”Ei meillä kaikki halua kilpailla, koska eivät halua olla esillä.”

”Kyllä meillä opiskelijoiden motivointi ja mukaan saaminen on haastavaa.”

”Julkinen kilpailutoiminta ei ehkä ole luonteenomaista erityisopiskelijalle, joka on kenties joutunut opinnoissaan aiemmin kamppailemaan enemmän omaan oppimiseen liittyvissä koukeroissa näkyvämmämmän ja omassa rauhassaan. TaitajaPLUS ei alkuun herättänyt kovin suurta innostusta opiskelijoissa. Varsinkin, kun niimeen oli liitetty käsite erityistä tukea tarvitsevien kilpailu. Omien erityispiirteiden esille tuominen ei ole kenellekään helppoa. Tämä on monelle erittäin herkkä ja vaikea asia. Vaikka omien opiskelijoitteni kanssa olemme alusta lähtien puhuneet asioista niiden oikeilla nimillä, silti toinen tarvitsee enemmän aikaa ja toisenlaisia menetelmiä kuin toinen uuden avoimuuden omaksumiseen. Sanonta ”tyyli on vapaa” on tullut tutuksi opiskelijoille. Kukin toimii itselle ominaisten tapojensa mukaisesti kohti omaa henkilökohtaista tavoitettaan.”

”Valmentajana työtäni oli kilpailijan ammatillisen kasvun vahvistaminen. Tehtävässä oli tärkeää hallita kokonaisuutta sekä ennakoida tulevia haasteita ja pyrkiä ehkäisemään tai purkamaan mahdollisia ongelmatekijöitä. Vastuullani oli suunnitella valmennusprosessi tavoitteiden ja aikataulun mukaan siten, että huomioin kilpailijan yksilölliset vahvuudet ja kehittämistä vaativat ominaisuudet ”

”Valmentautuminen kilpailuun on ollut oppimistilanne kaikille opiskelijoillemme. On hyvä, että kilpailutehtävät ovat tiedossa etukäteen ja ne ovat siivoukseen liittyviä perustehtäviä. Kilpailutehtävät antavat syyn opiskelijoille kiinnittää huomiota yksityiskohtaisemmin omaan toimintaan.”

Ammattitaitokilpailuihin tähtäävän valmennuksen taidolliset tavoitteet määräytyvät kilpailutehtävistä, jotka perustuvat Taitaja-kilpailuissa ammatillisten perustutkintojen osaamisvaatimuksiin. TaitajaPLUS-kilpailussa tehtävät voivat kattaa vain jotkut osa-alueet tutkintojen perusteista. Kansainvälisissä Abilympics-kilpailuissa tehtävät ovat vaativampia. Niiden laatimiseen vaikuttaa eri osallistujamaiden ja niiden eksperttien toiveet ja vaatimukset.

”Valmennus oli osa opetusta. Esittelin tapahtuman ja kilpailun idean koko opiskelijaryhmällemme. Pohdimme kenelle se olisi mielekäs juttu ja kysyin halukkuutta kilpailemiseen. Koko ryhmän kanssa teimme muutamia suunnitelmia yhdessä. Myöhemmin kilpailijan kanssa kävimme läpi yhdessä suunnitteluun liittyviä asioita tarkemmin, jotta käsitys suunnittelusta tulisi ammattitaitoisemmaksi ja käsitys suunnittelusta vahvistuisi.”

”Koko ryhmän kanssa on harjoiteltu kuvan tekemistä ja tuotoksista on tehty yhteisnäyttely.”

”Järjestimme oppilaitoksen sisäisen kilpailun, jossa kunnan vaa-kunan värien mukaisesti piti suunnitella seinävaate oppilaitoksen ruokalaan. Suunnitelmiaan opiskelijat esittelivät kutsutuille vieraille.”

”Annoimme opiskelijoille kotitehtäväksi suunnitella seinävaatteen hotelliin Lapissa. Seinävaatteessa piti olla ruskana värejä.”

Valmentajan osaamisen haasteiksi ovat nousseet hänen perehtyneisyytensä lajinsa aiempiin kilpailutehtäviin ja mahdollinen osallistumisensa uusiin kilpailutehtävien suunnitteluun. TaitajaPlus-kilpailujen osalta tämä on ollut erityisen haasteellista kilpailutoiminnan alkuvuosina, koska kussakin kilpailussa mukana olleet lajit eivät ole olleet vakiintuneita ja suunnitelmat seuraavan Taitaja-kilpailun TaitajaPLUS- ja 8+1 -lajeista on julkaistu vasta kilpailuja edeltävänä syksynä. Osallistumisinnokkuuden ja valmentautu-

mismahdollisuuksien takia näyttäisikin olevan tärkeää, että jotkut lajit vaikiintuvat vuosittaisiin kilpailuihin peruslajeiksi ja kilpailujärjestäjät voivat niiden lisäksi valita muutaman kilpailukohtaisen lisälajin.

Henkilökohtainen valmentautuminen

Kun kilpailuihin osallistumisesta on tehty päätös, arvioidaan yhdessä lähtötilanne; mitä on osaaminen ja mitä pitää harjoitella lisää. Tavoitteiden tulee olla konkreettisia ja perustua lajin kilpailutehtäviin. Tärkeintä on, että tavoitteet määritellään valmennuksen alussa yhdessä valmentajan ja valmennettavan kanssa.

”Valmennettavan ajatuksia suunnataan ammatillisiin tavoitteisiin. Aluksi kartoitin yhteistyössä oppilaan kanssa hänen omat vahvuudet ja mitä pitäisi vielä kehittää. Tämän varaan pystyin rakentamaan tasokkaan valmennusohjelman, jonka avulla valmennus keskittyi alusta alkaen tärkeisiin asioihin. Valmennusohjelman tavoitteena oli vahvistaa kilpailijan hyviä puolia ammatillisissa taidoissa ja pyrkiä ehkäisemään se, ettei hän kompastu omiin heikkouksiinsa ennen kilpailua tai sen aikana.”

Työssäoppimisella on tärkeä merkitys erityistä tukea tarvitseville opiskelijalle ammattitaidon kehittymisen ja työllistymisen mahdollistajana. Työssäoppiminen vaatii erityisopiskelijoilta toimimista uudessa ympäristössä. Joka kerta kun opiskelija siirtyy opetuksesta työssäoppimisjaksolle, pitää häntä valmentaa kohtaamaan erilaisia työelämän ja eri työpaikojen vaatimuksia. Valmennuksella on suuri merkitys työssäoppimisen onnistumisessa opinnoissa. Työssäoppimisen valmennus on opiskelijan, opettajan ja työpaikan yhteistyötä, jossa päähenkilönä on opiskelija.

Myös ammattitaitokilpailut ovat erityisopiskelijoille erilainen toimintaympäristö, johon opiskelijoita tulee valmentaa. Kuten jokaiselle erityisopiskelijalle täytyy suunnitella yksilöllisesti työssäoppimisen jaksot, samoin täytyy tehdä ammattitaitokilpailuihin henkilökohtainen valmennussuunnitelma. Yhdessä rakennettujen tavoitteiden pohjalta laadittava valmennussuunnitelma on täsmällinen kuvaus valmennuksen tavoitteista ja etenemisestä. Sen laatimisessa tulee ottaa huomioon valmentamiseen vaikuttavia henkilö-, kilpailu- ja lajikohtaisia asioita.

Hyvä esimerkki valmennussuunnitelman tekoon liittyvistä asioista on Johanna Koiviston (lähihoitajalajin ammattitaitovalmentajakoulutus 2008) tekemä listaus:

Hyvä valmennussuunnitelma

- **ottaa huomioon jokaisen valmennettavan yksilönä**
- **asettaa valmennukselle selkeät päämäärät ja riittävästi välitavoitteita**
- **määrittelee mittarit, joilla valmennuksen edistymistä seurataan**
- **on mahdollisimman yksityiskohtainen ja konkreettinen**
- **on johdonmukainen ja pitävä**
- **joustaa tilanteen mukaan**
- **on kaikkien osallistujien hyväksymä**
- **ottaa huomioon kaikki ammattitaidon osa-alueet, mukaan lukien fyysisen ja henkisen kunnon**
- **sisältää myös rentouttavaa toimintaa sekä opintoretkiä alan kohteisiin**
- **on tehty hyvissä ajoin etukäteen.**

Valmennustavoitteissa huomioidaan valmennettavan aiempi osaaminen ja henkilökohtaiset ominaisuudet.

”Tavoitteet pitää tarkasti suunnitella opiskelijan lähtökohdat huomioon ottaen. Tarvittaessa hankitaan apuvälineitä. Työtehtävät pitää olla opiskelijalle tuttuja ja turvallisia, jotta hän kokee oppimisen iloa!”

Tavoitteita tarkistetaan ja täsmennetään valmennuksen edetessä. Niiden tulee soveltua opiskeltavan ammatillisen tutkinnon tavoitteisiin, kilpailutehtäviin ja -suoritukseen.

”Aloitimme syksyllä valmistautumisen kilpailuun. Pidimme halukaille tuotesuunnittelun kurssin, jossa piti tehdä luontokuvien pohjalta sisustustaulu. Opiskelijoille kurssi oli vapaa valinnaisia opintoja. Täältä kurssilta esikarsittiin myös oppilaitoksemme edustaja tähän kilpailuun.”

”Suunnitelmallisuuden koin erittäin tärkeäksi asiaksi harjoittelemisessa. Sitä olen painottanut myös kovasti muussakin opetuksessa. Terveystieteiden tarjottavien perustaitojen opettelu on äärimmäisen tärkeitä. Niiden taitaminen erilaisissa tilanteissa ja

ympäristöissä on asiantuntemusta, jota ei varmasti ikinä harjoitella liikaa. Kekseliäisyys on ominaisuus, joka on hyve ammatin taitajalla. Asioiden kertaaminen ja useat toistot auttavat hienomotoriikan hallitsemisessa. Myös asioihin liittyvät muut tärkeät elementit kuten aseptiikasta (puhtaudesta) huolehtiminen, jälkien siivoaminen jne. opitaan vain asioita tekemällä.”

Tärkeää on jakaa tavoitteet opiskelijan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti pieniksi osatavoitteiksi, joita voidaan harjoitella ja arvioida yhdessä sekä niistä voi saada palautetta yksityiskohtaisesti. Tämä korostuu erityisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden valmennuksessa, jossa opiskelijalle on luotava harjoittelutehtäviä, joissa voi kokea onnistumisen iloa taitojen kehittäessä kertauksen ja pienten osatavoitteiden avulla.

”Kilpailutehtävän osa-alueet sidottiin pala palalta suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja ne liitettiin toimintaan. Asioita jouduttiin kertalemaan ja toistamaan, koska ensin opetellut asiat olivat saattaneet unohtua tai niitä piti muistutella mieleen. Tehtävän tullessa tutumaksi otettiin asioiden hienosäätäminen mukaan kuvioihin.”

”Harjoittelimme ensin moppausta molemmilla käsimuodoilla eli kahdeksikkoo ja s-muotoa. Harjoittelimme roskien lajittelua ja sitten sitä, mikä on märkä, kostea ja nihkeä liina.”

”Me harjoittelimme yhdessä parin kanssa myös avustajan kanssa erillisiä tehtäviä kuten mikrokuituliinojen kostuttamista. Ne ei saa olla liian märkiä.”

Valmentajalle ja valmennettavalle on myös keskeistä perehtyä aiempien kilpailujen tehtäviin, arviointikriteereihin ja verrata niitä asetettuihin tavoitteisiin.

”Varsinainen kilpailutehtävä tuli hyvissä ajoin ennen kisaa ja kykenimme perehtymään siihen rauhassa. Tehtävä pilkottiin useaan pieneen osa-alueeseen. Osa-alueita tarkasteltiin lähemmin ja kertosimme aikaisemmin opittuja asioita suhteessa tehtävään. Osa-alueista annettiin kilpailijoille pieniä selvitystehtäviä, joita käsiteltiin valmennustunneilla. Tehtävät annettiin joko suullisesti/kirjallisesti tai sähköpostin välityksellä. Tehtävät tuli palauttaa määräaikaan mennessä, mutta tyyli oli vapaa selvityksien suhteen. Osa palautti tehtävät kirjallisesti ja osa kertoi ne suullisesti. Annetut tehtävät kuitenkin tehtiin suurella vastuullisuudella.”

Valmennuksessa tulee osata ennakoida lopullisessa TaitajaPlus-kilpailussa myös tehtäviin tulevat kolmenkymmenen prosentin muutokset ja huomioida niitä harjoittelussa totuttamalla opiskelijoita pieniin muutoksiin myös harjoittelutehtävissä.

Erityisopiskelijoiden kanssa pitää tehtäviä harjoitella erilaisissa ja heille uusissa tiloissa, jotta he saavat uusia kokemuksia ja pystyvät siirtämään osaamisensa erilaisiin ympäristöihin.

”Olemme pyrkineet saamaan harjoittelun kautta rutiinia työskentelyyn.”

”Kilpailuihin harjoiteltiin koko luokan kanssa siivoamalla. Tehtiin ihan samoja asioita, kun tässä kilpailussa on pitänyt tehdä. Nyt oli eroa vaan, että siellä oli ihminen paikalla kun työhuonetta siivottiin.”

Kilpailutehtävät edustavat ammattien keskeistä osaamista ja monet opettajat käyttävät niitä kaikkien oppilaiden harjoitustöinä. Kilpailutehtävät määrittävät harjoittelun tavoitteet tarkemmin ja selkeämmin kuin normaalisessa opetuksessa ja se on eräs tärkeä tekijä parempiin tuloksiin pyrkimisessä.

”Kilpailutehtävistä on hyötyä ihan omia kotihommiakin varten. Niiden avulla huomaa paremmin myös pikkujuttuja omassa työssä ja miten sitä tekee.”

”Harjoittelimme koululla työhuoneiden siivoamista. Opettaja oli asiakkaana. Hänen kanssaan kävimme läpi yksityiskohtia tarkemmin.”

Kilpailijaominaisuudet

”Kaikkeaa kannattaa kokeilla mitä etehen tuloo.”

”Kilpailutilanne on prosessi, johon opiskelijaa on valmennettava. Ei riitä vain pelkän kilpailutehtävän harjoittaminen, vaan koko kilpailupäivä pitää jaksaa. Siinä täytyy osata matkustaa, olla vieraassa ympäristössä, odottaa omaa kilpailuvuoroa, tottua ihmisiin ympäristöllä ja monta muuta asiaa.”

Kilpailutehtäviä harjoitellessa on keskeistä hallita tehtävien vaatimat tiedot ja taidot. Niiden harjoittelu on valmennuksen perustaa. Jotta päästäisiin hyvään suoritukseen tarvitaan monia henkilökohtaisia ominaisuuksia, joita valmennuksessa pyritään kehittämään. Tampereen yliopiston ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen tutkimuksessa Ammatillisen huippuosaamisen mallintaminen (Ruohotie, Nokelainen ja Korpelainen, 2009, 33–47.) haastateltiin World Skills – nuorten ammattitaidon MM-kilpailujen kilpailijoita, heidän vanhempiansa, valmentajiansa ja työelämän edustajia.

Tutkimuksen kohdejoukko edusti neljää ammattialaa: informaatioteknologia, web design, putkiasennus ja kauneudenhoito. Tutkimuksen tuloksien mukaan huippuosaajan ominaisuuksia ovat:

- stressinsietokyky (rauhallisuus, kylmähermoisuus)
- pitkäjänteisyys (tarkkuus, keskittymiskyky, määrätietoisuus, huolellisuus)
- kehityskyky (kädentaito, hahmotuskyky, ongelmanratkaisukyky, nopeus)
- kilpailuhalu (kunnianhimo)
- kiinnostus työhön
- sosiaalisuus
- ajankäytön hallinta (järjestelmällisyys).

Nämä huippuosaajan ominaisuudet ovat kovin laajoja ja monitahoisia sisällöltään. Ne toimivat hyvin keskustelun pohjana kun tehdään valmennussuunnitelmaa. Lähtökohta voisi olla se että valmentajat ja valmennettava kirjaavat arviot kustakin ominaisuudesta valmennettavan osalta. Syntyneistä arvioista keskustellaan yhdessä: Miten arviot eroavat toisistaan? Miten erilaiset ominaisuudet esiintyvät käytännössä? Mitä ominaisuuksia valmennettavassa lajissa tarvitaan erityisesti? Miten ominaisuuksia voi kehittää? Miten voi seurata kehitystä ominaisuuksien osalta? Keskustelun tulokset kirjataan valmennussuunnitelmaan ja myös näiden kehitystä seurataan sovitulla tavalla ja aikataululla.

Edellä luetellut huippuosaajan ominaisuudet ovat yleisiä ominaisuuksia, jotka esiintyvät eri lajien huippuosaajilla. Ne painottuvat lajikohtaisesti riippuen lajin tehtävien luonteesta, esimerkiksi sosiaalisuus korostuu palvelutehtävissä enemmän kuin tekniikkapainotteisissa tehtävissä. Näitä ominaisuuksia tarvitaan myös työelämässä, joten niiden harjoittaminen ei liity vain kilpailutoimintaan. Nämä ovat usein myös ominaisuuksia, joiden yksilökohtainen kehittäminen on haaste erityisopiskelijoille ja heidän valmennukselleen. Parhaimmillaan juuri kilpailutoiminnan kautta opiskelija voi motivoitua kehittämään esimerkiksi ajankäyttöä ja järjestelmällisyyttä omassa toiminnassaan, kun edellä mainittuja asioita seurataan valmennuksessa konkreettisesti. Lisäksi kilpailutoiminta antaa asioiden hallitsemiselle uuden merkityksen ja tilaisuuden niiden hallitsemisen osoittamiselle.

”Kilpailutehtävät motivoivat sekä opettajaa että opiskelijaa pohtimaan asioita uudella tavalla. Tehtävässä pitää huomioida asiakas ja hänen toiveensa kuten täytyy tehdä työelämässäkin.”

”Opiskelijat kiinnostävät nyt paremmin huomiota ajankäyttöön ja siisteyteen, koska ne saivat kilpailun kautta uuden merkityksen.”

”Koulun toimistoa olemme siivonneet ja sitä, miten asiakkaaseen otetaan yhteyttä. Paitsi, että osaa siivota, niin pitää osata keskustellakin ihmisten kanssa.”

”Valmennussuunnitelman rakensimme yhdessä kilpailijoiden kanssa. Laitoimme aikataulun mihin mennessä mitkään asiat piti olla kunnossa. Opiskelijat saivat harjoitella omalla ajalla koulun tiloissa niin paljon kuin mahdollista. Harjoittelun edetessä pidimme valmennuspäiviä tarvittaessa omalla porukalla. Muutoin kilpailijat tekivät kilpailutöitä muun ryhmän mukana ja arvoimme tuotoksia koko luokalla.”

Valmennussuunnitelmissa pohditaan opiskelijan ammatillisia vahvuuksia, niiden merkitystä osaamisessa ja kilpailemisessa sekä suunnitellaan henkilökohtaiset keinot näiden kehittämiseksi huomioiden valmennettavan lähtötilanne. Esimerkiksi kilpailutehtäviä harjoitellessa keskittymiskyvyn kehittymistä voidaan havainnoida ja tutkia yhdessä opiskelijan kanssa järjestelmällisesti harjoittelusuunnitelmassa

”Valmennuksessa eri työprosesseja voi aktiivisesti kehittää havainnoimalla ja ohjaamalla. Prosessia ja tuotosta on arvioitava kilpailukriteerien pohjalta, jotta valmennusohjelma toteutuu suunnitelmien mukaan. Valmennettavalle kerron ennen harjoituksen alkua sen, mitä kriteerejä painotan sillä kertaa.”

Ammattitaitovalmennuksen sisällöt

Kilpailutehtävän vaatimat tiedot ja taidot

Valmennuksen sisällöt muodostuvat lajin kilpailutehtävän vaatimista tiedoista ja taidoista, psyykkisen ja fyysisen valmentautumisen sisällöistä sekä kilpailuihin ja kilpailemiseen liittyvistä sisällöistä.

”Valmennuksessa etenemme taitojen opettelussa kokonaisuudesta yksityiskohtiin. Keskeistä on opittavan asian pilkkominen osiin, kädestä pitäen näyttäminen, selkeä palaute, runsas määrä toistoja ja se, että tehdään perusasioita hyvin ja perusteellisesti!”

Valmennuksen keskeisimpänä sisältönä on lajin kilpailutehtävien vaatimien tietojen ja taitojen oppiminen. Tämä sisältöalue toteutuu pitkälti omista ammatillisissa opinnoissa, mutta kilpailutehtävien erityisalueiden osalta harjoittelua on joskus toteutettava myös enemmän. Tehtäviä tulisi lisäksi harjoitella erilaisissa olosuhteissa, esimerkiksi erilaisissa työssäoppimispaikoissa.

”Erityisopiskelijalle on vaikeaa siirtää osaamistaan uusiin ympäristöihin. Vaikka wc-tilan siivous osataan koulussa, voi se olla todella hankalaa työssäoppimispaikassa. Kuitenkin on tärkeätä oppia toimimaan erilaisissa ympäristöissä ja oppia luottamaan omiin taitoihin. Niitä pitää saada rutiineiksi, joilla työelämän arjessa pärjää.”

”Valmentajana uskon työtapaan, johon kuuluvat rohkeatkin materiaali- ja tekniikkakokeilut sekä jatkuva harjoittelu. Taito opitaan toistoilla, joiden avulla nopeus ja varmuus kehittyvät. Toimintojen nopeutuessa vapautuu energiaa, jolloin kilpailijalle jää enemmän aikaa työn visuaalisten ja teknisten vaatimusten toteuttamiseen. Valmentajana annan palautetta tehdystä työprosessista ja työstä jokaisen harjoituskerran jälkeen”

Kilpailutehtäviin liittyvien perustehtävien osaaminen on erityisesti karsinvalloissa ammattitaitokilpailuissa saatava korkealle tasolle harjoittelun avulla. Kiviniemi (2005) toteaa, että ”kilpailutilanteessa automatisoituneiden toimintamallien ja ammatillisten rutiinien merkitys näyttää korostuvan. Kilpailuissa menestyneet ovat rutinoituneet vaativienkin työtehtävien hallintaan. Kilpailutilanteissa tämä välittyi muun muassa työskentelyn levollisuutena. Vaikka työskentely saattoi näennäisesti vaikuttaa kiireettömältä, oli se kuitenkin tehokasta”. Perustehtävien osaaminen antaa aikaa ja kapasiteettia vaativimpien, monesti ongelmanratkaisua vaativien, tehtävänosien suoritukseen.

”Aluksi jännitin, mutta sitten yleisö häviää yleiseen huminaan. Kuulet kyllä jotain, mutta sillä ei ole merkitystä, kun teki omaa tehtävää.”

”En huomannut edes toista kilpailijaa, joka siivosi toisella puolella olevaa työhuonetta. Tein vain omaa työtäni.”

Verrattaessa valmentautumista ammattitaitokilpailuihin normaaliin ammatilliseen opiskeluun koulussa ja työssäoppimispaikoissa, voidaan nähdä eroja harjoitusten määrässä ja laadussa. Kansainvälisissä ammattitaitokilpailuissa menestyneimmät nuoret ovat harjoitelleet runsaasti myös normaalin työajan lisäksi. Tällainen harjoittelutapa ammattitaitokilpailussa sopii hyvin yhteen niihin kokemusten kanssa, mitä on monilta eri elämänaloilta kuten esimerkiksi musiikista ja urheilusta. (Salakari 2009, 25.)

”Itsenäisesti piirtelin myös kotona ja näytin sitten suunnitelmia kahdelle opettajalle. Heiltä sain palautetta suunnitelmistani.”

”Karsinnat anto esimakua, millaista voisi olla kilpailussa ja millaisia tehtävät on.”

”Tehtävää oli harjoiteltu koululla samanlaisella laitteella. Mietittiin mikä voi olla erilaista lopullisessa kilpailussa.”

Kilpailussa vaadittavien taitojen oppimisen kannalta on myös merkittävää perehtyä kilpailutehtävien arviointiin ja pisteytykseen. Aiempien kilpailutehtävien arviointikohteiden ja -kriteerien analysointi auttaa keskittymään tulevassa kilpailussa tuloksen kannalta oleellisiin asioihin. Myös ajankäytön suunnittelu ja hallinta on otettava mukaan harjoitteluun jo aikaisessa vaiheessa, sillä kilpailuissa eri tehtävien suorittamiselle on asetettu tavoiteaika-rajat.

”Palautteen antaminen on mielestäni hyvin tärkeää, kun halutaan kehittää kilpailijan teknisiä taitoja, varmuutta ja uskallusta rohkeuteen myös kilpailun aikana. Valmennettava pystyy sen ansiosta myös seuraamaan omaa kehitystään suhteessa aikatauluun. Ajan ottaminen omista harjoitus- ja työtehtävistä kehittää puolestaan kilpailijan hahmotuskykyä omasta nopeudestaan ja eri työvaiheiden suorituskestosta. Tästä on etua itse kilpailuissa, joissa ajanhahmottamisella on suuri merkitys.”

Erityisopiskelijoille kilpailutehtävien harjoittelulla voi olla erityisen motivoiva vaikutus koulutyöhön ja niillä on mahdollisuus osoittaa taitavuuttaan työelämän edustajille työssäoppimisen aikana ja itse kilpailutilanteessa.

”Kilpailut lisäsivät innostusta puhtaana pitoon ja oman alan löytymiseen.”

”Työelämän edustaja oli tiiviisti mukana valmennuksessa. Olimme tarvittaessa puhelinyhteydessä ja kävimme eri yrityksissä vierailuilla. Työelämän edustaja kävi koululla arvioimassa työtä ja tuoksia 2–3 kertaa.”

”Opiskelijoille kilpailut kertovat osaltaan siitä, että alaa arvostetaan ja työllä on merkitystä.”

Henkinen valmennus

”Jokaisella opiskelija on omat vahvuutensa ja haasteensa. Valmentajana pitää paljon pohtia niitä tekijöitä, joilla opiskelija saadaan uskomaan omiin kykyihinsä. Moni opiskelija on taitava, mutta ei usko omaan taitavuuteensa, koska erityisopiskelijana on usein saanut palautetta omista heikkouksistaan.”

”Jokaisella kilpailijalla on oma kädenjälki, jota voidaan arvioida. Jokaisella valmentajalla on myös omat tapansa valmentamisessa.”

”Realistisen palautteen antaminen on tärkeää ja auttaa opiskelijaa hahmottamaan kehitystään. Fyysistä valmentautumista tärkeämpänä pidän henkistä valmentamista. Siihen palattiin monen monta kertaa. Opiskelijoiden itseluottamus horjahteli aika ajoin ja sen tukemisen koin erittäin haasteellisena.”

Henkinen valmentautuminen kohdistuu valmennettavan psyykkisten ominaisuuksien kehittämiseen. Valmennuksen keskeisiä osa-alueita ovat itseluottamuksen kehittäminen ja omien tavoitteiden asettaminen, joita erityisopetuksen arjessa opiskelijoiden kanssa usein joudutaan pohtimaan. Ammattitaitokilpailuihin valmentautuminen voi antaa näille asioille uuden kiinnostavan ja konkreettisen kontekstin.

”Kilpailutilanne vaatii hyvää itsetuntemusta opiskelijalta. Valmentajana ohjasin opiskelijaa pohtimaan omia sisäisiä vahvuuksiaan ja heikkouksiaan kilpailutilanteessa. Opetin hänelle myös miten käsitellään ulkopuolelta tulevia mahdollisuuksia ja uhkia.”

Valmentaminen vaatii hyvää itsetuntemusta myös valmentajalta. Hänen on oltava selvillä oman valmennustoiminnan taustalla olevista arvoista ja asenteista sekä ymmärrettävä oman toimintansa vaikutus ja valmennuksen merkitys opiskelijalle. Valmennuksen tulisi olla yhdessä tekemistä, jonka sekä valmennettava että valmentaja kokevat mielekkääksi (Isokorpi 2011).

”Tärkeää on, ettei harjoitella liikaa samoja asioita. Tällöin innostus tekemiseen voi kuolla”

”On pidettävä mielessä koko ajan kenen ehdoilla hommaa tehdään. Oma ja oppilaitoksen etu ei saa mennä opiskelijan edelle”

”Valmennuksen on tuotettava iloa valmentajalle sekä valmennettavalle. Ei pelkällä pakolla saa mitään aikaan.”

Kilpailutilanteisiin voi liittyä monenlaista pelkoa ja jännitystä, joiden yksilöllistä kokemista tulee käsitellä opiskelijan kanssa valmennuksen aikana.

”Kyllä tässä jännitystä on aina mukana”.

”Kyllä tämä on erilaista, kun väkeä on ympärillä. Jännittäessä unohtuu ihan helppoja asioita, joita varmasti tietää ja osaa.”

”Taitaja-ammattitaitokilpailuissa lajien finaali kestää kolme päivää. Olemme joskus kollegojen kanssa miettineet myös TaitajaPLUS-kilpailun yksipäiväisen finaali tehtävän pidentämistä. Yksipäiväinen finaali lienee kuitenkin paras ratkaisu erityistä tukea tarvitsevalle. Yhden päivän rutistus ja siihen sisältyvät jännityksen, odottamisen ja keskittymisen hetket vievät runsain mitoin energiaa. Valmentajalle valmentamiseen ja kilpailujen seuraamiseen sisältyy samantlaisia elementtejä kuin kilpailijalla; jännitystä, odottelua ja energian menetystä! Mutta, ei sitä kestä kuin yhden kisapäivän verran.”

”Jännitystä opiskelijoille tuotti varsinainen kilpailupaikka, johon heidän oli mahdollisuus tutustua etukäteen vain pieni hetki. Tätä jännitystä hieman lievitti tosiasia, että tilanne on kaikille kilpailijoille sama. Myös yleisön olemassaolon tiedostaminen tuotiin valmennuksessa esille. Käytimme tähän vertauskuvaa ravikilpailusta, jossa hevosen silmille laitetaan laput, jotta se ei näe vieruskaveria. Näitä lappuja kehoitettiin opiskelijoita kuvaannollisesti pitämään silmillä.”

”Pieni jännitys oli päällä, mutta ei se haitannut.”

”En huomannut tuomareita, enkä ketään muutakaan tein suoritus-tani.”

”Ei väen määrä vaikuta toimintaan, sitä tekee vain omaa työtään.”

Suomen WorldSkills -nuorten ammattitaitomaajoukkueen henkinen valmentaja, psykologi Juha Minkkinen määrittää henkistä valmennusta seuraavasti: ”Henkinen valmennus on jatkuvaa henkisen kestävyuden kehittämistä ja kilpailuille otollisen elämäntavan ylläpitämistä läpi valmennusjakson. Elämäntapana henkinen valmennus tarkoittaa huomion kiinnittämistä yleiseen hyvinvointiin, mikä kattaa sekä oikeanlaisen liikunnan ja ravitsemuksen, että riittävän unen ja palautumisen rasiuksesta. Henkisen kes-

tävyuden saralla on olennaista paineensietokyvyn ja itsensä koossa pitämisen kehittäminen. Ammattitaso voi olla hyvin korkea, mutta ilman kurinalaisuutta, voittajatahtoa, itseluottamusta, motivaatiota ja itsehillintää ei saavuteta kilpailijan ammattitason mukaisia suorituksia. Hermojen hallinta tekee viimeisen eron voittajien ja muiden kilpailijoiden välillä kilpailusuorituksen ratkaisevilla hetkillä.”

Henkisen valmennuksen tavoitteena on psyykkisesti vahva kilpailija. Tavoiteltavia ominaisuuksia ovat:

- vahva itseluottamus
- voimakas sisäinen motivaatio itsensä kehittämiseen
- päättäväisyys
- kurinalaisuus
- vahva keskittyjä
- pitkäjänteisyys – tavoitteen saavuttamiseksi tehdään kaikki mahdollinen
- osaa laatia toiminnalleen selkeät tärkeysjärjestykset
- kestää ympäristön paineet
- kykenee käsittelemään epäonnistumiset rakentavasti.

Henkinen valmentautuminen on koko valmennuksen kattava prosessi. Henkisen valmennuksen työkirjan (Skills Finland ry, 2009) mukaan, sen keskeisiä sisältöjä ovat:

1. valmennettavan persoonallisuuden kokonaisvaltainen kehittäminen ja hyvinvoinnin turvaaminen.
2. harjoittelun ja kokonaiselämäntilanteen yhteensovittaminen
3. tavoitteiden ja motivaation muuttaminen päivittäiseksi toiminnaksi
4. hermo-lihasjärjestelmän tasapainoinen harjoittaminen ja toimintakyvyn kehittäminen rentousharjoittelun avulla.

Henkisen valmentautumisen harjoituksiin voi sisältyä esimerkiksi hengitys- ja rentoutumisharjoittelua, mielikuvaharjoitteita, vireystilan säätelyn harjoittelua sekä keskittymiskyvyn kehittämistä. Nämä ovat asioita, joita voi erityisopetuksessa käyttää laajemminkin ammatinopetuksessa. Henki-

nen harjoittelu vaatii yksilöllisen analyysin tekoa kilpailulajin vaatimuksista ja valmennettavan ominaisuuksista.

”Kun on ollut aiemmin mukana kilpailussa, niin toisella kerralla on jo tutumpaa. Enää ei jännitä niin paljon, kun tietää mitä on tulossa. Pystyy keskittymään omaan toimintaan.”

”Tavoitteeni on luoda rento ja positiivinen asenne kilpailutilanteeseen. Rentoutuminen avulla kilpailijassa vapautuu sisäisiä voimavaroja, jotka parantavat suoritusta. Apuvälineenä kilpailija voi käyttää musiikin kuuntelua tai vaikkapa rentoutusäänitteitä. Rentoutumisen jälkeen kilpailija tutustuu kilpailutilanteeseen mentaalisesti ja kulkee ajatuksissaan läpi kilpailuprosessin sekä kilpailutyöt vaihe vaiheelta. Mentaaliharjoitteluun ohjauksen aloitan valmennusprosessin loppuneljänneksellä. Monet kilpailijat pitävät sitä hyvänä keinona purkaa ”liiallista” kilpailujännitystä.”

Opettaja voi omalla asenteellaan ja palautteellaan vaikuttaa opiskelijan käsityksiin ominaisuuksistaan, opiskelun ja harjoittelun merkityksestä ammattitaitojen kehittämisessä sekä vaikuttaa opiskelijoiden näkemyksiin omista mahdollisuuksistaan kehittää omaa osaamispotentiaaliaan. Carol Dweckin (2006) teorian pohjalta voidaan ammattitaitovalmentamista lähestyä kahden erilaisen ajattelutavan mukaan, jotka vaikuttavat valmentamiseen ja opiskelijan motivaatioon oppia. Ajattelutapoja voidaan kutsua muuttumattomaksi ajattelutavaksi ja kasvun ajattelutavaksi. Muuttumaton ajattelutavan (fixed mindset) mukaan ihmisen lahjakkuuteen ja oppimiseen liittyvät ominaisuudet perustuvat synnynnäisiin tai pysyviin ominaisuuksiin. Ajattelutavan mukaan, jos on hyvä jossakin, niin harjoittelua ei tarvitse tehdä. Koska virheet ovat merkki tyhmyydestä ja huonoudesta, epäonnistuminen tuo mukanaan häpeän tunnetta ja lamaannuttaa opiskelijan ja yrittämisen. Epäonnistuminen on osoitus kyvyttömyydestä ja lahjattomuudesta jossakin asiassa. (Tirri 2013.)

Kasvun ajattelutavan (growth mindset) mukaan menestys ja ihmisen ominaisuudet ovat harjoittelun ja työn tulosta, jolloin epäonnistuminen on kiinteä osa kehitystä ja oppimista. Epäonnistuminen voi tuottaa häpeän sijasta halua yrittää uudestaan, koska virheen tehtyään kokee tietävänsä miten voi korjata virheen tai toimia paremmin. Valmentaja ei saa sekoittaa opiskelijan suorituksen ja ihmisen arvoa, vaan opiskelijalle on tuotava esille hän vahvuuksiaan ja mahdollisuuksiaan kehittää omaa ammattitaitoaan epäonnistumisestaan huolimatta edelleen. Opettajien tulisi ohjata opiskelijoita näkemään itsensä ja toverinsa kehittyvinä henkilöinä eikä tiettyihin lahjakkuuden piirteisiin tai oppimisen tasoon tuomittuina. (Tirri 2013.)

Fyysinen valmennus

”Kilpailupäivässä on paljon luppoaikaa ja odottelua. Se on raskasta opiskelijoille.”

”Osalle opiskelijoista tällainen valtakunnallinen kilpailuprosessi on liian raskas kokonaisuus. Siksi on tärkeätä, että oppilaitoksen tasolla järjestetään pienimuotoisesti kilpailuja, koska kaikki eivät jaksakaan olla mukana näin isossa tapahtumassa.”

Fyysinen valmentautuminen sisältää yleiseen fyysiseen kuntoon sekä kilpailuajankautaiseen ravintoon ja nestetasapainoon liittyviä asioita. Nämä ovat asioita, joita erityisopiskelijoita valmennettaessa on erityisesti huomioitava. Valmennuksen aikana motoriikan hyvää hallitsemista vaativissa tehtävissä tulee huomioida opiskelijan koordinaation hallitsemistaitoa sekä lihas-kuntoa ja sen huoltotarvetta. Lisäksi liikkuvuus-, elastisuus-asioilla, nopeudella ja ketteryydellä voi olla vaikutusta tehtävän suorittamisen mahdollistumisessa. Jos näissä asioissa on erityistarpeita, pitää miettiä mahdollisten avustajien tai apu- ja tukivälineiden käyttöä, jotta opiskelijan ammattitaidon kehittäminen ja osoittaminen kilpailussa mahdollistuu. Tällöin esimerkiksi lyhytkasvuiselle kilpailijalle voidaan hankkia hänelle sopivat työtasot ja istuin kilpailutilanteeseen.

Kilpailuajankautaiseen ravintoon ja nestetasapainoon sekä levontarpeeseen voi olla hyvin erilaisia yksilöllisiä tarpeita. Valmennettavien kanssa on pohdittava kilpailuajankautaan sopivien juomien ja ruokien käyttöä; auttavatko esimerkiksi makeiset ja makeat juomat jaksamaan vaativan kilpailutehtävän suorittamisen. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla on mietittävä tarkasti lepo- ja jaloittelumahdollisuudet kilpailun aikana.

Kilpailuosaaminen

”Kilpailuympäristö on levoton ja meluisa. Se asettaa haasteita kaikille kilpailijoille ja on huomioitava erityisopiskelijoiden valmennuksessa. Ammattitaitokilpailuissa vaaditaan stressinsietokyvyn lisäksi joustavuutta uusissa, yllättävissäkin tilanteissa. Kilpailutilanteessa ollaan huomion keskipisteinä ja sekin vaatii totuttelua.”

Kilpailuosaaminen sisältää koko kilpailutapahtuman ja oman lajin järjestyksen hyvän tuntemuksen. Tavoitteena on kilpailuajankautaisen työskentelyn, oppaiden, avustajan tai tulkin käytön, liikkumisen, asumisen, ruokailujen ja muun toiminnan mahdollisimman hyvä suunnittelu ja toteutus. Erityisen haasteellista tämä on ulkomaisissa kilpailuissa, joissa kulttuurilliset tavat, ruoat, juomat ym. poikkeavat kotimaisista tutuista toimintatavoista. Kilpailuosaamisen hankkimiseksi valmennuksen tulisi sisältää tutustumista erilaisiin kilpailuihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

”Kansainvälisissä kilpailuissa vaaditaan kielitaitoa ja rohkeutta kohdata vieraita kieliä puhuvia ihmisiä. Japanissa työvälineemme oli järjestäjien toimesta karsittu minimiin. Käytössä oli paikallisia, vastaavia tarvikkeita, jotka kuitenkin käyttäytyivät eri tavalla kuin mihin me olemme tottuneet.”

Uudet ympäristöt saattavat olla esteenä osalle erityisopiskelijoista valtakunnalliseen ammattikilpailutoimintaan osallistumiselle, vaikka taitavuutta heillä olisi huipputasolla. Siksi valmennuksen tulisi sisältää osallistumista kilpailunomaisiin tapahtumiin, esimerkiksi näyttelyihin ja työnäytöksiin jo varhaisessa vaiheessa opintoja. Nämä oppilaitosten ulkopuoliset tapahtumat ovat myös tilaisuuksia, jossa opiskelijat voivat luoda uusia sosiaalisuhteita ja käyttää vuorovaikutustaitojaan ohjatusti oppilaitoksen ulkopuolella.

”Huomion keskipisteenä olemista voi harjoitella järjestämällä ammattitaitonäytöksiä oppilaitoksella ja yhteistyöryityksissä. Opettavaisia ja kilpailukykyä parantavia tilanneharjoituksia ovat myös Taitaja-kilpailut ja koulujenväliset ammattitaitokilpailut, joihin olen kannustanut valmennettäviani osallistumaan.”

Hyvä on yhdessä miettiä etukäteen kilpailutapahtumaan liittyviä erilaisia tilanteita, niiden vaatimia toimintamalleja ja käyttäytymistä sekä selviytymiskeinoja.

”Valmennuksessa mietittiin opiskelijoiden kanssa yhteistuumin kilpailutilanteen ”viime hetken tärppejä”. Näistä asioista syntyi muistilista, jota kannatti miettiä kilpailussa tehtävää tehdessä:

- reipas, iloinen, siisti olemus
- kätelee asiakasta ja esittelee itsesi
- teititteletkö vai sinutteletko asiakasta
- tee työnjako siten, että voit hyödyntää osaamistasi
- hyödynnä parityöskentelyä
- kertaa erilaiset mittausarvot ja ohjaa asiakasta
- ota asiakas mahdollisuuksien mukaan toimintaan
- aseptinen työskentely (hanskat mm.)
- ergonomia
- kerro ja ohjaa asiakasta selkeästi

- *ole kekseliäs!*
- *muista mitä olet tekemässä (älä esimerkiksi unohda kuumemittaria kainaloon, jos kuume täytyy mitata)*
- *tee yhteistyötä parisi kanssa*
- *ei kuiskuttelua*
- *jätä jälkesi siistiksi*
- *kerro tulevista käynneistä*
- *totuudenmukainen itsearviointi (missä onnistuttiin ja mikä vaatii vielä harjoitusta)*
- *hyvin suunniteltu on puoliksi tehty!”*

Omien Taitaja-tyyppisten kilpailujen järjestäminen omassa oppilaitoksessa on monipuolista oppimista tarjoava mahdollisuus. Opiskelijaryhmät voivat ottaa tehtäväalueita kilpailujen järjestämisessä. Tehtäväkokonaisuuksia voisi olla esimerkiksi jonkun kilpailutehtäväosan järjestäminen, tuomaroinnissa mukanaolo, lajiopastus muille opiskelijoille, tiedottaminen ja opasteet, videointi, naulakkopalvelut tai muut vastaavat toiminnalliset osakokonaisuudet. Kun tapahtuma suunnitellaan opiskelijoiden kanssa yhdessä ja he saavat itsenäisesti hoitaa osatehtäviä, niin kilpailutoiminta tulee heille samalla tutuksi. Tällaisilla kokemuksilla on monella tavalla opettava vaikutus osallistujiin. Valmentajilta tällainen tapahtuma-toiminta edellyttää toki paljon lisätyötä, toisaalta ne olisivat heillekin hyvin opettavia, esimerkiksi semifinaalijärjestelyjä suunniteltaessa.

Ohjaaminen ja valmentaminen

”Kyky kuunnella ja ymmärtää. Halu auttaa ja usko kehittymiseen. Pitkäjänteisyys ja rohkeus.”

Ammatillisen huippuosaamisen mallintaminen -tutkimuksessa (Ruohotie, Nokelainen ja Korpelainen, 2009) kysyttiin huippuosaajien valmentajilta edellytettäviä ominaisuuksia. Tuloksissa pidettiin tärkeimpänä sitä, että valmentajalla on aitoa kiinnostusta ja innostusta omaa alaansa ja lajiansa kohtaan sekä valmennusta kohtaan. Muina tärkeitä ominaisuuksina pidettiin valmentajan omaa monipuolista ammattitaitoa ja kehittymisen halua. Lisäksi valmentajan hyviin ominaisuuksiin kuuluvat sosiaalisuus, pitkäjänteisyys ja kilpailunhalu.

”Valmentajalla tulee olla oma innostus kilpailutoimintaan, positiivinen asenne sekä ammatillinen osaaminen. Hänen tulee jaksaa kulkea rinnalla projektin alusta loppuun. Valmentajan pitäisi olla askeleen edellä kilpailijaa eli pitää tietää mitä seuraavaksi pitää harjoitella ja tehdä. Lisäksi on tärkeää, että hän on kiinnostunut kilpailijan tekemisistä ja jaksamisesta. Pitää muistaa kysyä, mitä kuuluu?”

”Valmentajan vahvuuksina pidän erittäin hyvää ammattitaitoa ja pitkää työkokemusta. Niiden avulla hän osaa analysoida kilpailutehtävät ja niiden toteuttamiseen annetut aikataulut. Huolellisesti ja perusteellisesti kilpailutehtävät läpikäytyään valmentaja pystyy ohjaamaan kilpailijaa suunnittelemaan työtään ja työprosessiaan omien kykyjensä mukaisesti.”

Hyvään valmennukseen kuuluu lämmin ja positiivinen asenne ja kannustava vuorovaikutus. Lisäksi valmentajalla pitää olla kykyä kontrolloida valmennuksessa oman ja valmennettavan toiminnan realistisuutta ja myös taito asettaa tarpeen vaatiessa rajoja valmennukselle. Motivaatio, aktiivisuus ja yhteistoiminnallisuus liittyvät myös hyvän valmentajan ominaisuuksiin. (Isokorpi 2004.)

”Kärsivällisyys, huumorin käyttäminen, rehellisyys palautteen antossa, opiskelijoiden vahvuuksien ja ei-vahvuuksien tunteminen.”

Vuorovaikutustaidot

”Tärkeintä on että olen rauhallinen ja jaksan kannustaa jatkuvasti pienestäkin edistymisestä.”

”Opiskelijan puolesta ei hommaa voi tehdä. Täytyy vain ohjauksella ja puheella pärjätä.”

”Käsittämättömän pienet jutut voivat olla todella isoja.”

Valmennuksessa korostuvat vuorovaikutustaidot. Valmentajan on arvioitava jatkuvasti omaa toimintaansa ja havainnoitava sitä, miten vuorovaikutus eri valmennustilanteissa toimii. Valmentajan on viestittävä selkeästi ja kyettävä rakentamaan itsensä ja valmennettavansa välille avointa ja luottamuksellista yhteistyösuhdetta. Hänen on oltava hyvä kuuntelija, joka osaa kuunnella valmennettavan tarpeita ja pystyy havainnoimaan valmennettavan ja omia tunnetilojaan. Valmentajan työssä on erittäin tärkeätä omata tunneälyä, joka sisältää herkkyyttä olla läsnä eri tilanteissa ja kykyä toimia niissä joustavasti tilanteiden vaatimalla tavalla. Tunteiden tiedostamista ja niiden hallintaa. Isokorven (2004, 2011) mukaan valmentaja voi toimia ohjattavan voimaantumisen edistäjänä. Tämä korostuu erityisesti siinä, miten valmentaja antaa palautetta opiskelijan suorituksista ja kehittymisestä valmennuksen aikana ja kilpailujen jälkeen.

Palautteen pitäisi olla toimintaa eteenpäin vievää ja kannustavaa. Valmentaja on myös tunteiden käsittelijä niin onnistumisen kuin epäonnistumisten hetkinä, jolloin tarvitaan toivon ylläpitäjää valmennettavan tueksi. Valmentajan on muistettava, että hän toimii osaltaan valmennettavan minuuden rakentumisen tukijana.

”Positiivisen palautteen antaminen on erityisen tärkeää. On korostettava mitä opiskelija osaa hyvin ja suunnitella työtehtävät sen mukaisesti. Lisäksi voi antaa harjoiteltavista asioista lisätehtäviä esimerkiksi kotiin raaka-aineita tai kirjallisia tehtäviä jos opiskelija itse on niistä kiinnostunut.”

Hyvän valmentajan persoonaan liittyviä tekijöitä ovat empatia sekä herkkyys erilaisten sanallisten ja sanattomien viestien lukemisessa. Valmennettavan tunnetiloja pitää kuulla ja havaita jatkuvasti.

”Valmentajana tuen kilpailijaa henkisesti ennen kilpailun alkua ja sen aikana. Tärkeä tehtävä on huolehtia myös hänen fyysisestä hyvinvoinnista. Pysin olemaan lähellä kilpailupaikkaa, jos kilpailija antaa luvan, ja pitämään omat tunteeni kurissa – ilmeet perusluokemilla.”

Keskeistä valmennuksessa on vuorovaikutuksellinen välittömyys, vastaanottavuus ja dialogisuus. Dialogisesti asennoitua valmentaja tietää, että hänen puheenvuoroillaan on vaikutusta ja hän myös tasavertaisesti kuuntelee valmennettaviaan. Tämä on syvimmiltään asenne- ja tunnekysymys. Dialogissa jokaisella on tasavertaisuuden idean mukaisesti saman verran keskustelutilaa ja jokaisella on oikeus ja arvo olla mukana yhtä painokkaasti. Valmentajan on oivallettava, että yhdessä tekemisessä tarvitaan kaikkien ajattelua ja ideoita. Valmentaja haluaa ihmisystävällisesti vaikuttaa omal-

la toiminnallaan oppimiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, tyyliin ”kaveria ei jätetä”.

Luottamus valmennuksessa on sitä, että valmennettava tuntee olonsa riittävän turvalliseksi, jotta hän uskaltaa avata ja ilmaista kehitteillä olevaa, keskeneräistä ajatteluaan ja ymmärrystään siitä asiasta, josta ollaan puhumassa tai jota ollaan tekemässä. Jos valmentaja on minäkeskeinen, niin hän puhuu paljon muista piittaamatta. Hän ei ota huomioon muiden näkökulmia ja hän toimii muista välittämättä.

Jokaisella ihmisellä on samanlainen ihmisarvo, joka tarkoittaa, että jokaisella on oikeus omanlaiseen ajatteluun. Dialogissa se tarkoittaa, että jokainen voi kertoa omaa ajatteluaan tasavertaisena muiden kanssa. Kun kunnioittaa itseään, pystyy automaattisesti kunnioittamaan myös muita ja heidän ajatteluaan. Jos valmennuksessa on hyvää tarkoittava ja valmennettava kunnioittava lähtökohta, niin tällöin valmentaja ilmaisee asioita mahdollisimman puhtaasti ja aidosti. Dialogisen toimintatavan ymmärtäminen ja sen omaan toimintaan soveltaminen merkitsee ihmisystävällistä toimintakulttuuria valmennuksessa. (Aarnio 2008, 2009.)

”Valmentamisen kautta uskon ihmisen oppimiseen on kasvanut. Monia onnen ja ilon hetkiä on, kun opiskelija onnistuu. Olen saanut taitoa käsitellä opiskelijan surua ja turhautumista, jos hän ei onnistu. Ymmärrän nyt valmentajan roolin voiton ja häviön hetkellä.”

Taitojen oppiminen ja opettaminen

”Opiskelija oppi parhaiten mallioppimisen kautta. Valmentajalla pitää olla aikaa keskittyä hänen ohjaamiseensa ja jaksaa innostaa eteenpäin.”

”Haastavinta on osata opettaa asiat tiettyssä järjestyksessä. Oppiminen on jatkumo. Aikaisemmin opittu auttaa oppimaan uutta. Asiat eivät voi tulla nurkan takaa, vaan lisätään asioita pikkuhiljaa. Sitteen harjoitellaan tarpeeksi, jotta opitaan soveltamaan asioita uusissa tilanteissa.”

”Valmentamisen pitää olla osa normaalia opettamista, ei se voi lennellä ihan muissa fääreissä. Jos valmennuksessa ollaan erillään muusta opetuksesta, mennään kyllä väärillä linjoilla.”

Taitava ammattitaitokilpailusuoritus perustuu ammattialan perustaitojen hyvälle osaamiselle. Useimmat valmentajat käyttävät ohjaamisessa selkeitä ”kädestä pitäen” -opetusmalleja. Esimerkiksi ns. viiden askeleen työnopas-

tusmenetelmä (Vartiainen, Teikari & Pulkkis 1989) esitellään lähtökohtia perustaitojen oppimiselle. Menetelmässä on seuraavat opastuksen vaiheet:

1. Valmistautuminen

- motivoi
- arvioi tietojen ja taitojen taso
- kuvaa tehtävä ja/tai tehtäväkokonaisuus
- huomioi suoritus ehdot
- aseta tavoite ja välitavoitteet

2. Opetus

- pyydä analysoimaan opastettava tehtävä
- näytä tehtävä
- selosta ja perustele
- anna heuristiset säännöt

3. Mentaalinen harjoittelu

- pyydä selostamaan työ
- kontrolloi
- anna pelkistetyt säännöt
- pyydä toistamaan ajatuksissaan

4. Taidon kokeilu

- anna oppilaan kokeilla
- kontrolloi
- anna kokeilla uudestaan
- arvioi taitotaso

5. Tarkastus

- anna työskennellä yksin
- anna palautetta
- rohkaise kysymään
- päättää opastus

Näiden viiden opastusaskleen jälkeen siirrytään tehtävän suorittamiseen. Valmentajan tulee seurata työskentelyä ja edistymistä sekä olla käytettävissä pulmatilanteissa. Jatkuvan palautteen ja kannustuksen antaminen on opiskelijalle erittäin tärkeää etenkin alkuvaiheessa.

Salakarin (2007 ja 2009) mukaan taitojen oppiminen on kokemuseräistä oppimista, jossa oppiminen perustuu erilaisiin kokemuksiin ja itse käytännössä koettuun. Aluksi havainnoidaan ja otetaan mallia opettajan tai kokeneemman kollegan toiminnasta ja jatketaan jäljittelemällä tätä myöhemmin itse tekemällä. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja tapahtuu yritysten ja erehdysten kautta. Reflektoinnin merkitys korostuu alkuvaiheen jälkeen. On tärkeitä pohtia opiskelijan kanssa esimerkiksi eri työvaiheita ja miten työ sujui vielä joustavammin. Tärkeintä motoristen taitojen oppimisessa on harjoittelu. Taitoja opitaan tekemällä. Taitojen opettamisessa ja valmentamisessa tulee käyttää joustavasti erilaisia menetelmiä riippuen valmennettavan tiedollisesta ja taidollisesta kehitysvaiheesta, harjoiteltavasta tehtävästä ja oppimisympäristöstä. Monipuolisuus menetelmissä, yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja luovat ratkaisut sekä kertauksen tärkeys korostuvat erityistukea tarvitsevien valmennuksessa. Digitaalisen valokuvan käytöstä ja hyödyntämisestä työssäoppimisen ohjaamisessa on saatu hyviä kokemuksia esimerkiksi lähihoitajien koulutuksessa. Ammattitaidon oppimisessa työasentojen ja työtapojen havainnointi on merkityksellistä. Valokuvista opiskelijoiden on mahdollista nähdä omia työsuorituksiaan, niiden avulla on helppo keskustella valmennuksessa sekä kehittää opiskelijoiden itsearviointitaitoja. (Mahlamäki-Kultanen, Eskola-Kronqvist & Tarvainen 2007.)

”Teen kilpailun aikana positiivisia ja kehittäviä huomioita valmennettavani toiminnasta ja lopputuloksesta. Kilpailutilannetta sekä työprosessia kannattaa valokuvata ja käyttää niitä apuvälineenä purettaessa kilpailutilannetta.”

”Oma muistijälki on tärkeä erityisopiskelijalle, varmuus että olen tehnyt tämän aikaisemminkin.”

”Pitää mennä opiskelijoita lähelle, eikä yritä olla liikaa opettaja. Silloin vaan tekee töitä mukana, antaa tehdä opiskelijoiden itsenäisesti asioita ja ohjaa tarvittaessa. Opiskelijan pitää uskaltaa kokeilla ja tehdä virheitäkin, joista myös oppii.”

Kansainvälisissä erityistä tukea tarvitsevien ammattitaitokilpailuissa (International Abilitypics) siirrytään perusosaamisen harjoittelusta monimutkaisempiin ja laajempiin työkokonaisuuksiin. Tällöin tarvitaan uusia haasteellisia oppimisympäristöjä. Usein tällaisia oppimispaikkoja löytyy sellaisista yrityksistä, joissa vaihtelevat materiaalit, koneet ja laitteet, työskentelevät, työskentelytiimit ja asiakastilanteet. Ne asettavat uusia vaatimuksia ja oppimisen paikkoja valmennettavalle.

”Työtehtäviä on tehty erilaisissa paikoissa, joissa on ollut ihmisiä ympärillä. Mennään vaikka toisen opettajan luokkaan korjaamaan ilmastointihommia, jos sopii eikä häiritä. Sehän on normaalia, että työelämässäkkin on vieraita ihmisiä ympärillä.”

”Meillä ei ollut oppilaitoksessa laitetta, joten kysyin yrityksestä saammeko tulla tutustumaan siihen ja harjoittelemaan sillä.”

Valmennettavan muuttuminen ohjattavasta kohti itsenäistä ammattilaista vaatii myös valmentajan roolin muuttumista. Alussa valmentaja on ohjaaja, joka näyttää, ohjaa ja opastaa ”kädestä pitäen”. Vähitellen rooli muuttuu neuvojaksi, tukijaksi ja motivoijaksi, joka on valmis uhraamaan aikaansa nuorelle. Valmennettavan osaamisen ja itseohjautuvuuden kasvaessa valmentaja muuttuu läheiseksi, tukea antavaksi kumppaniksi.

”Kun perustaidot ovat hyviä, niin voidaan siirtyä miettimään erilaisten ongelmien kautta ratkaisuja eri tehtäviin.”

Kilpailutehtävä ei saisi olla liian suppea. Saisi olla mukana isompia kokonaisuuksia, jolloin opiskelijat voisi tehdä näyttöjä enemmän.”

Kiviniemi ja Salo (2007) ovat WorldSkills-ammattitaitokilpailuissa Sveitsin St.Gallenissa 2003 kerätyn tutkimusaineiston esimerkkien pohjalta kuvanneet neljää tyypillistä toimintamallia, joilla kilpailijat toimivat kilpailutehtäviä tehdessään. He esittävät tämä perusteella, miten valmennuksessa nämä toimintamallit pitäisi huomioida. Toimintamallit ovat:

1. Tehtävään suuntautumisen jäsentämättömyys

Tällaisella toimintamallilla toimivaa kilpailijaa tulisi valmentamisessa ohjata toiminnan tietoperustan ymmärtämiseen paremmin ja työsuoritusten etenemisen ymmärtämiseen esimerkiksi mallisuoritusten avulla.

2. Kulloiseenkin tehtävään vaihe vaiheelta suuntautuva työskentely

Toimintamallia käyttävää kilpailijaa tulisi ohjata työvaiheiden ja työsuoritusten ymmärtämiseen kokonaisuuden näkökulmasta. Valmennuksessa keskeistä on jatkuva ohjaus ja keskustelu, joka auttaa näkemään ’metsän puilta’ eri tehtävissä.

3. Rutinoitunut, suoraan toiminnan lopputulokseen suuntautunut työskentely

Automatisoituneen ja rutinoituneen toimintakäytäntöjen varassa työskentelevä kilpailija tähtää suoraan lopputulokseen. Valmennuksessa tulisi tätä toimintamallia käyttävää kilpailijaa ohjata erilaisiin ja vaihteleviin tehtäviin. Valmentajan tehtävänä on olla itsenäisesti etenevän työskentelyn tukihenkilönä.

4. Rutiinit hallitseva ja harkitseva asiantuntijatyöskentely

Kilpailijalla on työskentelyote, jossa perusrutiinien osalta suuntaudutaan suoraan lopputulokseen, mutta vaativissa tehtävissä suuntaudutaan työskentelyyn vaiheittain. Valmennuksessa keskeistä on työelämälähtöiset aidot työtehtävät, joissa syntyy yllättäviä ja vaihtelevia tilanteita.

Kun kilpailutehtävässä tarvittavat perustaidot ovat automatisoituneet rutiineiksi, niin ne eivät vaadi enää kilpailijan keskittymistä niihin, vaan hän voi perustehtäviä tehdessään jo suunnitella seuraavia tehtäviä, vaihtoehtoisia toimintamalleja, ajankäyttöään ja tulevia mahdollisia yllätysmahdollisuuksia työskentelyn kulussa. Esimerkiksi floristiikka-lajissa voittanut kilpailija kertoi, että hänelle kukkakimpun sidonta on automatisoitunut harjoitusten avulla rutiiniksi, niin ettei hänen tarvitse miettiä sitä, vaan hän voi sidontatyötä tehdessään keskittyä jo seuraavan tehtävän esteettiseen ja tekniseen suunnitteluun. Toisaalta, jos perustehtävät eivät ole muodostuneet automaattisiksi, niin kilpailija joutuu keskittymään niiden tekemiseen ja uudet tehtävät sekä tilanteet tulevat monasti yllätyksinä aiheuttaen helposti virheitä.

Kilpailutehtävien vaatimien taitojen oppimisessa ja hallinnassa korostuu automatisoituneiden toimintamallien ja ammatillisten rutiinien merkitys. Jokaisessa kilpailutehtävässä on perustehtäviä, jotka kilpailijan täytyy hallita rutiinilla paineenkin alaisuudessa. Onnistunut kokonaisuus vaatii näiden rutiiniosaamisten lisäksi vahvaa tietoperustaa, kilpailutehtävän kokonaisuuden ja ajankäytön hallintaa sekä ongelmanratkaisukykyä vaativissa yllättävissä työvaiheissa ja tilanteissa. (Kiviniemi 2005; Seinä 2000.)

Opiskelijan orientoituessa ja omaksuessaan kilpailuun liittyvät vaatimukset, tutustuu hän työtehtäviin syvällisemmin ja on harjoitteissa keskittyneempi kuin rutiininomaisissa suorituksissa. Tämä vaatii opettajalta valpautta ja jatkuvaa seuraamista päivittäisissä opetusaskareissa. Ei tarvitse etukäteen nimetä eikä korostaa niitä harjoitteita, jotka voivat olla tulevia kilpailutehtäviä. Silloin kun opiskelu tunnetaan omaksi ja pyritään hyvään suoritukseen, kaikki seikat huomioidaan tarkasti normaalien painotusten lisäksi. Opiskelijoiden itsensä tunteminen ja reflektointi kehittyvät, onnistumiset luovat itseluottamusta ja rohkeutta harjoitteisiin. Opiskelijan kannalta opiskeluilmapiiiriltään kannustava ja uutta tietoa ja taitoja hankkiva oppimisympäristö lisäävät motivaatiota oppimiseen. Vaikutukset ulottuvat myös koulun ulkopuolelle. Silloin kun kilpailuharjoitteet tulevat luonnolliseksi osaksi oppimista usein kilpailutavoitteetkin täyttyvät. (Kokkonen & Niiranen 2010.)

Valmennuksen työpaikat

”Työssäoppimisessa olemme tehneet työtilojen siivoamista paljon. Siinä olemme miettineet miten niitä siivoaisi parhaiten.”

Työpaikat, joissa voi harjoitella kilpailutehtäviä, ovat erittäin merkittäviä valmennuksen kannalta. Työpaikoilla työtehtävät usein toistuvat samantyyppisinä ja niiden kautta valmennettava saa tarvitsemaansa rutiinia perustehtäviin.

”Opiskelijalle voi järjestää mahdollisuuden erilliseen työssäoppimiseen, jos opiskelija on itse kiinnostunut.”

”Valmennusolosuhteet koulussa olivat turvalliset ja tutut. Opiskelijoiden työssäoppimisjaksojen ajoittuminen juuri valmentamisen ajankohtaan tuntui aluksi huonolta, mutta tilanne käännettiin valoisammaksi. Työssäoppimisen jaksolla opiskelija ohjattiin harjoittelemaan kilpailutehtävässä vaadittuja asioita ”oikeassa elämässä”. Positiivista oli myös taitojen soveltaminen toisenlaisessa ympäristössä. Työssäoppimisen aikana yhteyttä opiskelijoihin pidettiin puhelimitse, sähköpostitse sekä työssäoppimiskäynneillä. Toisaalta työssäoppimisen aikana opiskelija joutui harjoittelemaan kahta asiaa: työssäoppimista ja kilpailutilannetta.”

Jos valmennettavan on vielä tilaisuus työskennellä saman alan eri työpaikoissa, niin hän saa monipuolista osaamista, jota hän voi soveltaa kilpailutehtävien vaativimmissa osioissa. Tasokkaat valmennuspaikat laajentavat osaamista alan tehtävissä.

”Opiskelija valmistautui kisoihin tekemällä käytännön töitä sekä opilaitoksessa että myymälässä. Taitovalmennus alkoi keväällä ja jatkui viimeisinä yhdeksänä viikkona nimetyillä kilpailumateriaaleilla ja määrillä sekä annetuilla kilpailutöillä. Painopisteinä olivat aikaharjoittelu ja materiaalien käyttö tehtävänannon puitteissa.”

Millainen on ammatillista osaamista edistävä työnantaja? Huippuosaimisen mallintaminen -tutkimuksen (Ruohotie, Nokelainen ja Korpelainen 2009, 43) mukaan työnantajan tulee tarjota tarpeeksi haasteellisia tehtäviä sekä sopivasti vapautta ja vastuuta työtehtävien suorittamiseen. Lisäksi joustavuus ja myönteinen tuki kilpailutoimintaa kohtaan ovat hyviä puolia tutkimuksen mukaan. Tutkimuksen vastaajat korostivat hyvän ilmapiirin tärkeyttä, luottamusta työnantajan ja työntekijän välillä, hyvää johtamista sekä oppimismahdollisuuksia työpaikalla. Hyvä työnantaja kannustaa taitojen kehittämiseen ja antaa palautetta niiden kehittymisen tueksi.

Valmennuksen seuranta

”Kilpailu todistaa, että kiinteistönhuoltoa täyttyy opiskella. Ammatin tehtävät on opittava ja takana oltava osaamista, jos haluaa menestyä kilpailussa.”

”Kilpailu on opiskelijalle hyvä oppimistilanne. Myös kaikki muut luokassa oppivat samalla kiinnittämään tarkemmin huomioita perusasioihin, joita kerrataan kilpailun takia.”

Tehtävien arviointi kilpailussa ohjaa merkittävästi niiden suoritusta ja laatua. Arvioinnin kohteet ja kriteerit tulisi opettaa valmennettavalle harjoittelun varhaisessa vaiheessa, jotta hän oppisi mahdollisimman pian oman toimintansa ja kehittymisensä arviointiin. Intergratiivisessa pedagogiikassa pyritään kytkemään teoreettinen, kokemuksellinen ja itsesäätelytieto yhteen. Teoreettisella tiedolla jäsennetään käytännön toimintaa ja kokemuksia osiin ja autetaan ymmärtämään niiden periaatteita. Itsesäätelytieto kehittyy kun valmennettava arvioi omaa toimintaansa eri tilanteissa ja oppii tunnistamaan osaamistaan sekä kehittymistarpeitaan. Tarkoituksena on, että valmennuksessa kehittyisi osaamisen lisäksi myös opiskelijan valmiudet arvioida ja kehittää itseään myös tulevaisuudessa erilaisissa tehtävissä. (Annala ja Heinonen 2009, 22–23.)

Dynaamisessa arvioinnissa arvioidaan, miten suoritus paranee ajan kuluessa ja miten opiskelija oppii uutta asiaa. Dynaamisen ja interaktiivisen prosessin kautta arvioidaan oppimispotentiaalia. Dynaamisen arvioinnin taustalla vaikuttaa Vygotskyn teoria lähikehityksen vyöhykkeestä, joka kuvaa oppimisen ja kehityksen suhdetta; mitä suurempi on lähikehityksen vyöhyke eli väli siinä, kuinka vaikeita tehtäviä opiskelija pystyy ratkaisemaan itsenäisesti (aktuaalinen kehitystaso) ja kuinka vaikeita hän pystyy ratkaisemaan avustuksen kanssa (proksimaalinen kehityksen taso) sitä suurempi on oppilaan oppimispotentiaali. Dynaamisessa arvioinnissa on kolme päävaihetta: alkutesti, opetus tai oppiminen ja lopputesti. Arviointi alkaa sillä, että opettaja selvittää mitä opiskelija tietää asiasta ennen kuin sitä on virallisesti opetettu. Alkutestin perusteella asetetaan tavoitteet ja harjoitetaan niitä taitoja, joita ei vielä osata. Opetuksen ja harjoittelun jälkeen, tehdään alkutestin kaltainen jälkitesti, josta opettaja tarkastelee sitä, kuinka paljon oppilas hyötyi harjoittelusta. Lopputestissä opittua taitoa tulee soveltaa. Dynaamisen arvioinnin kautta opettaja voi tarkastella muun muassa sitä, kuinka kauan opiskelijalta kuluu aikaa tehtävän suoritukseen, toiminnan laatua ja oikeellisuutta, ongelmanratkaisustrategioiden toimivuutta ja tehokasta soveltamista, sinnikkyyttä tai luovuuden аспектеjä kuten joustavuutta ja omaperäisyyttä. Tuloksia hyödyntäen opettaja voi esimerkiksi suunnitella opetustaan ja eriyttämistä ja tarkastella opiskelijan erityisiä tarpeita. (vrt. Mäkelä 2009.)

Valmentajan tärkeä tehtävä on opettaa valmennettava itsearviointiin ja siihen voidaan käyttää erilaisia menetelmiä kuten esimerkiksi arviointikeskusteluja, oppimispäiväkirjaa, videotia ja valokuvausta.

”Valmentajana haluan kehittää valmennettavan itsearviointitaitoja. Ne hioutuvat, kun tekijä saa kertoa työstään ja prosessista omat arvionsa ennen valmentajan palautetta.”

”Itsearviointi koetaan pääsääntöisesti hankalana ja vaivalloisena oppimisen osa-alueena. Se koetaan liian teoreettiseksi, ei käytännön toimintaan liittyväksi asiaksi. Vaikka sitä on harjoiteltu koulutuksen alusta alkaen, mutta silti omien realististen vahvuuksien ja kehittämisspaikkojen tunnistaminen on vaikeaa. Itsearvioinnin pohjaksi tehdyt oikeanlaiset kysymykset saattavat auttaa opiskelijaa analysoimaan omaa osaamistaan. Kilpailuun liittyvä oma itsearvioinnin osio terästi kuitenkin tuonkin alueen tunnistamista. Varsinkin, kun valmennuksessa otettiin esille näkökulma, että itsearvioinnilla voi vielä ”pelastaa” osan tekemättä tai sanomatta jättämistään kilpailusuorituksistaan ja sitä kautta kohentaa omaa suoritustaan.”

Arviota valmennettavan kehittymisestä kannattaa hankkia lisäksi valmennuksen ohjauksen eri osapuolilta kuten muilta opettajilta, työpaikkaohjaajilta, asiakkailta ja muilta valmennettavilta. Valmennussuunnitelmaan tulee määrittää välitavoitteet valmentautumiselle ja mittarit, joilla edistymistä mitataan. Tavoitteet ja mittarit tulee laatia taitojen lisäksi henkilökohtaisille ominaisuuksille, joiden kehitys on myös tavoitteena valmennuksessa.

Kilpailun jälkeen on asetettuja tavoitteita arvioitava yhdessä monipuolisesti.

”Valmentajana roolini kasvaa kilpailun jälkeen jolloin tarvitaan henkistä tukea ja rakentavaa keskustelua sekä palautetta, jotta kilpailija palautuu tasapainoisesti ja muistaa, että kyse on vain yhdestä kilpailusta. Haluan kuulla tuoreeltaan, millaisia tunteita osallistuminen antoi ja kuinka lopputulos tyydytti kilpailijaa. Kilpailun jälkeen on tärkeää käydä positiivisessa ja rakentavassa hengessä kilpailutöitä läpi ennen yksityiskohtaisemman palautteen antamista. Valokuvia ja positiivisia huomioita kannattaa hyödyntää kilpailutilanteen purkuvaiheessa.”

”Kuulin, että jotkut ihmettelivät, että pitääkö noiden vain piirtää hedelmiä. Ajattelin, että vähätelläänkö meitä ja luulevatko ihmiset, että piirros on vain meidän kilpailutyö. He eivät tiedä tehtävän laajuutta ja sitä että tässä joutuu miettimään.”

Itse kilpailutilanteessa tapahtuvan toiminnan ja tunteiden lisäksi on hyvä pohtia koko valmennusprosessiin vaikuttaneita tekijöitä ja sen aikana saatuja kokemuksia, jotka yleensä ovat laajempia ja syvällisempiä kuin alussa asetetut tavoitteet.

”Kilpailun lopputulos pyritään asettamaan realistisiin suhteeseen kilpailijan kykyihin ja harjoitusmäärään verrattuna. Osallistuminen on henkisesti ja fyysisesti vaativa prosessi ja minun velvollisuuteni on saattaa se tasapainoiseen loppuun onnistuneesti. Valmennusportfolio on kilpailijalle hyvä keino, jonka avulla hän voi käydä läpi koko prosessin ja näkee oman kehityksensä.”

Kertyneet kokemukset kannattaa tallentaa ja niiden kautta voidaan kehittää tulevia valmennusprosesseja.

”Kilpailun jälkipuinti on myös tärkeä osa valmentajan työssä. Olemme kokeneet jälkipuinnin hyväksi ajankohdaksi muutama päivää kilpailun jälkeen. Silloin myrskyisimmät mainingit ovat ehtineet taasoittua, kilpailutilanne on vielä mielessä ja vastaanottokyky palautteelle on suotuista.”

Opettajalle valmentaminen ja kilpailutoiminnassa mukana oleminen antaa mahdollisuuksia seurata oman ammattialansa kehitystä, hyviä yhteistyöverkostoja, oman opetuksensa uudistamiskeinoja sekä oman ammattitaidon monipuolista kehittämistä. Onnistuneiden huippuelämysten kautta päästään opiskelijan sisäiseen motivaatioon ammattitaidon kehittämiseksi. Ammattitaitokilpailutoiminnassa voidaan puhua merkityksellisestä oppimisesta. Toimintaan osallistuvat opettajat ovat samaan aikaan sekä oppijoita ja että opettajia. Välillisesti toiminta kehittää opettajien ammattitaitoa, erilaiset taitojen arviointimenetelmät kehittyvät, myös oppilaitosten arviointia voidaan suorittaa ja tietenkin koko ammatillista koulutusta. (Kokkonen ja Niiranen 2010)

”Hankittiin koululle oma kone semifinaalin jälkeen ja sen käyttöä harjoiteltiin koko luokan kanssa. Lämpöpumput ovat nyt muodissa ja yleistyvät, siinä mielessä tämä on ajankohtainen tehtävä.”

”Tämä on tulevaisuuden kiinteistöhuoltajan tehtäviä, vaikka ihmiset hankkivat pumppuja eivät he välttämättä itse huolla niitä.”

”Opettajalle kilpailut kertovat osaltaan siitä, miten oma opetus vastaa työelämän vaatimuksia ja missä opetuksessa omassa oppilaitoksessa mennään.”

Ammattitaitovalmennuksen arviointi ja vaikuttavuus

Opiskelijoille ammattitaitovalmennuksen ja -kilpailujen kautta kertyvät tiedot ja taidot ovat pääomaa tulevaisuuden työelämään, mutta usein kokemus uskaltautumisesta lähteä mukaan kilpailuun ja olla mukana kilpailun ainutlaatuisessa tunnelmassa ovat parhaita ikimuistoisia palkintoja.

”Kilpailun kautta opiskelija huomaa että kehittyy ja innostaa myös muita kehittymään, koska niillä metodeilla joilla opetetaan pärjää myös kilpailussa.”

”Koko kilpailutapahtuma on kasvunpaikka opiskelijalle. Jo näiden parin päivän aikana olen huomannut miten opiskelijan itseluottamus ja ylpeys omasta osaamisestaan on kehittynyt huomasti.”

”Ainakin oppii tuntemaan alan hommat paremmin.”

”Jos en pärjää nyt, niin tulen ensi vuonna uudestaan. Ei tämä kilpaileminen niin ihmeellistä ole. Kivaa on ollut.”

”Olen saanut omalta ammattialalta paljon uusia tuttuja ja ystäviä.”

”Hieno tunne, että osaa ja pärjää.”

Opettajalle valmentaminen ja kilpailutoiminnassa mukana oleminen antavat mahdollisuuksia seurata oman ammattialansa kehitystä, hyviä yhteistyöverkostoja, oman opetuksensa uudistamiskeinoja sekä oman ammattitaidon monipuolista kehittämistä.

”Kilpailutoiminnassa tapaa paljon vanhoja kollegoja ja saa uusia yhteistyökumppaneita.”

”Kilpailutoiminta on laajentanut omaa ammattitaitoa niin valmentajana kuin oman alanikin työtehtävissä sekä lisännyt työmotivaatiota. Yhteistyöverkostoni on laajentunut huomattavasti sekä antanut itsevarmuutta omassa osaamisessani.”

”Valmentajana toimiminen on antanut Iloa, onnistumisen ja epäonnistumisen elämyksiä sekä uutta ryhtiä opetettaviin asioihin. Se auttaa nostamaan entistä enemmän keskeisiä asioita opetukseen.”

”Valmentajana minulle on paras kiitos, kun kilpailija kertoo kilpailun olleen haastava ja mieluisa kokemus, jonka hän haluaa kokea uudelleen.”

Opiskelijoiden ja opettajien lisäksi valmennuksesta ja kilpailutoiminnasta on hyötyä oppilaitoksille ja työnantajille. Oppilaitokset saavat opetuksensa uuden opetusmenetelmän, ammattitaitovalmennuksen, joka innos-

taa opiskelijoita ponnistelemaan aiempaa enemmän ammattitaitonsa kehittymiseksi. Lisäksi ammatillisen koulutuksen ja mukana olevan oppilaitoksen vetovoimaisuus kasvaa myönteisen informaation kautta. Mukana olevat työnantajat saavat tilaisuuden nähdä motivoituneita ja kehittyviä tulevaisuuden työntekijöitä.

”Tämä on tunnettu kilpailu, jota työnantajatkin arvostavat.”

”Tämä tuo näkyvyyttä meidän alalle.”

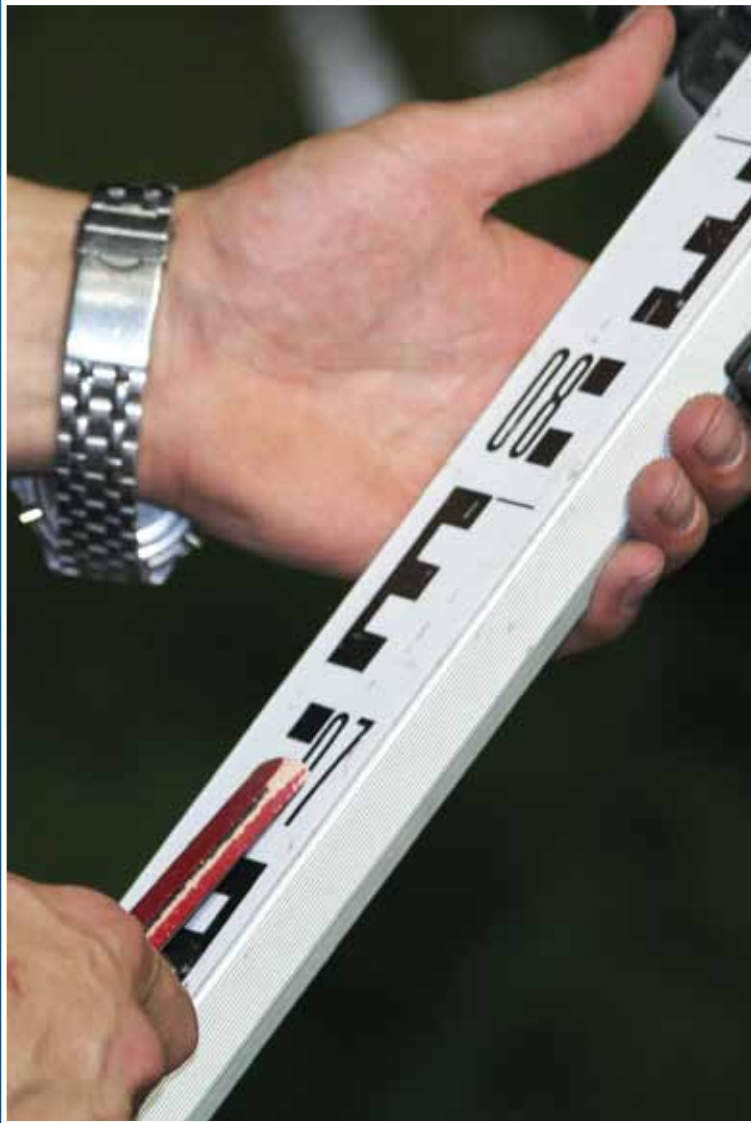
”Tämä osaltaan todistaa, että erityisoppilaitoksissa on hyviä ja taitavia opiskelijoita!”

”Näkevät muutkin, että meiltä tulee osaajia”

Lähteet:

- Aarnio, H, Enqvist, J., Sukuvaara, T. Kekki, M. & Kokkonen, M. (2008). Dialogilla syvätehoa oppimiseen web-palvelu. Viitattu 31.3.2013 <http://www.hamk.fi/dialogi>
- Aarni, H. 2009. Oppivan yhteisön rakentaminen. Teoksessa: Helander, J. (toim.) Ammatillisen opettajan käsikirja. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2009.
- Annala, J & Heinonen, P. 2009. Yhteistoiminnallisuus opettajan työssä. Teoksessa: Helander, J. (toim.) Ammatillisen opettajan käsikirja. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2009.
- Esteettömyystiedon keskus. Viitattu 31.3.2013. www.esteeton.fi
- Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. PS-Kustannus.
- Isokorpi, T. 2011. Haastattelu Hämeenlinnassa.
- Kokkonen, H. & Niiranen, J. 2010. Ammattitaitokilpailutoiminta mukaan lentokonealan koulutukseen. Kehittämishanke. Tampereen ammattilinen opettajakorkeakoulu.
- Kiviniemi, K. & Salo, J. 2007. Eräs näkökulma taidon oppimiseen. Teoksessa: Jääskeläinen, Laukia, Luukkainen, Mutka & Remes (toim.) Ammattikasvatuksen soihdunkantoa. PS-kustannus.
- Kiviniemi, K. 2005. Kansainväliset ammattitaitokilpailut yleisten työelämävalmiuksien kehittäjänä. HAMK/Skills-julkaisuja 2/2005.
- Laine, S. 2010. Lahjakkuuden ja erityisvahvuuksien tukeminen. Opetushallitus. Viitattu 31.3.2013 www.lahjakkuus.fi/page42.php
- Mahlamäki-Kultanen, S. & Tarvainen, J. (toim.) 2007. Taito näkyväksi – taito, työssäoppiminen ja digitaalinen valokuva. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 4/2007. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Minkkinen, J., Pylvänen, I. & Airaksinen, A. 2010. Henkisen valmentautumisen työkirja. Skills Finland ry. Huippuvalmennuksella kilpailukykyä -hanke. ESR.
- Mäkelä, S. 2009. Lahjakkuuden ja erityisvahvuuksien tunnistaminen Helsinki: Opetushallitus.

- Ruohotie, P., Nokelainen, P. & Korpelainen, K. 2009. Ammatillisen huippuosaamisen mallintaminen: Huippuosaajaksi kasvaminen ja kasvun edellytykset: laadullisen aineiston yhteenvedo. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1/2009. <http://www.uta.fi/aktkk/projects/move/>
- Saarinen, H. 2007. Valmentamalla huippuosaajaksi. Teoksessa: Poutanen, T. & Saarinen, H. (toim.) Valmentamalla työelämään. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 6/2007.
- Salakari, H. 2009. Toiminta ja oppiminen – koulutuksen kehittämisen tulevaisuuden suuntaviivoja ja menetelmiä. Eduskills Consulting.
- Salakari, H. 2007. Taitojen opetus. Saarijärvi: Eduskills consulting.
- Seinä, S. 2000. Näkökulmia ja pohdintaa kansainvälisiin ammattitaitokilpailuihin valmentautumisesta. Teoksessa S. Seinä (toim.) Ammattitaitokilpailut ammattitaidon kehittäjänä ja mittaajana. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja D:132, 10–28.
- Skills Finland 2009. Henkisen valmennuksen työkirja. Huippuvalmennuksella kilpailukykyä -hanke. ESR.
- Skills Finland ry. 2013, Viitattu 31.3.2013. www.skillsfinland.fi
- Talikka, L-M & Henriksson, A. 2011. Huppuvalmennuksen opas. Viitattu 31.3.2013. www.skillsfinland.fi/julkiset/julkaisut/huippuvalmennuksen_opas_netiversio.pdf
- Vartiainen, M., Teikari, V. & Pulkkis, A. 1989. Psykologinen työnopetus. Hämeenlinna: Karisto Oy.

TaitajaPLUS SÄÄNNÖT

SISÄLLYSLUETTELO

1 KILPAILUN TARKOITUS	4
1.1 Yleistä	4
1.2 Tavoite	4
1.3 Eettiset säännöt ja arvot.....	4
2 KILPAILUJÄRJESTELMÄ	5
2.1 Taitaja-tapahtuma ja TaitajaPLUS-finaalit.....	5
2.2 TaitajaPLUS-semifinaalit.....	5
2.3 Kilpailussa käytettävä kieli.....	5
3 ILMOITTAUTUMINEN	5
3.1 Ilmoittautuminen ja ilmoittautumisaika	5
3.2 Ilmoittautumismaksu	6
4 KILPAILUN JÄRJESTÄMINEN	6
4.1 Kilpailujärjestäjän vastuut ja oikeudet	6
4.2 Skills Finland ry:n vastuut ja oikeudet	6
4.3 Kilpailun kesto	6
4.4 Kilpailulajit ja niiden valinta	6
4.5 Lajikuvaus.....	7
4.6 Kilpailutehtävät.....	7
4.7 Kilpailutoimisto	8
4.8 Virallinen ilmoitustaulu	8
4.9 Vakuutukset	8
5 KILPAILIJAT JA TOIMIJAT	8
5.1 Kilpailijat.....	8
5.2 Vieraskilpailijat	9
5.3 Kilpailujohtaja.....	9
5.4 Kilpailun jury ja ylituomari	9
5.5 Päätuomari ja tuomaristo	9
5.6 Lajivastaava ja varavastaava.....	9
5.7 Lajijohdusryhmä.....	10
5.8 Semifinaalikoordinaattori	10
5.9 Kilpailuhuoltaja.....	10

6 TaitajaPLUS-FINAALI, KILPAILUN TOTEUTUS	10
6.1 Kilpailun kulku	10
6.2 Kilpailualueeseen tutustuminen	11
6.3 Kilpailussa käytettävät materiaalit, koneet ja laitteet	11
6.4 Lajiaikataulu	11
6.5 Arviointi	11
6.6 Kilpailun tulokset ja niiden julkistaminen	11
6.6.1 Kilpailijoiden tulokset	11
6.6.2 Koulutuksenjärjestäjäkohtaiset tulokset.....	11
6.6.3 Palkinnot ja kunniakirjat.....	12
6.7 Vastalausemenettely	12
6.7.1. Periaate	12
6.7.2 Vastalauseen jättöoikeus.....	12
6.7.3 Vastalauseen jättöaika	12
6.7.4 Vastalauseen käsittely	12
7 TaitajaPLUS-SEMIFINAALIT	12
7.1 Semifinaalin tarkoitus	12
7.2 Semifinaalijärjestäjän vastuut ja oikeudet	13
7.3 Semifinaalin ajankohta.....	13
7.4 Semifinaal kilpailun kesto.....	13
7.5 Semifinaal kilpailijoiden määrä	13
7.6 Semifinaalin kilpailutehtävät	14
7.7 Semifinaalin arviointi.....	14
7.8 Semifinaalin tulokset, niiden julkistaminen ja palkinnot	14
7.9 Semifinaalin vastalausemenettely	14
7.10 Semifinaalin toimijat	15
7.10.1 Kilpailujohtaja	15
7.10.2 Tuomaristo	15
7.10.3 Semifinaalikoordinaattori	15
8 TAITAJA-KILPAILUJÄRJESTÄJÄKSI HAKEMINEN	15
9 PYSYVÄT LAJIT	15

1 KILPAILUN TARKOITUS

1.1 Yleistä

TaitajaPLUS-kilpailu on kaikille erityistä tukea tarvitseville ammatillisessa koulutuksessa oleville tarkoitettu ammattitaitokilpailu. Kilpailun tarkoituksena on edistää kilpailutoiminnan esteettömyyttä ja yhdenvertaisuutta, ammatillista osaamista ja ammatillisen erityisopetuksen laatua ja arvostusta.

Ammattitaitokilpailut ovat arvokas työelämän ja ammattikoulutuksen yhteistyömuoto, josta hyötyvät kaikki siihen osallistuvat. Elinkeinoelämä, koulutuksenjärjestäjät, opetushallinto ja keskeiset työmarkkinajärjestöt ovat mukana kehittämässä ammattitaitokilpailutoimintaa.

Mahdollisuus osallistua Taitaja- ja TaitajaPLUS-kilpailuihin motivoi nuoria parempiin oppimistuloksiin ja -suorituksiin. Ammattitaitokilpailuihin osallistuminen ja niissä menestyminen antaa hyvän kuvan nuoren ammattiosaamisesta.

Kilpailut ja niiden aikana suoritettavat tehtävät tunnustetaan mahdollisimman laajasti osaksi opintoja ja näyttöjä. Vastaavasti kilpailujen järjestämiseen osallistuminen otetaan huomioon opintosuorituksina.

1.2 Tavoite

TaitajaPLUS-kilpailun tavoitteena on:

- ▶ edistää ammatillista osaamista ja sen arvostusta
- ▶ parantaa ammatillisen koulutuksen laatua
- ▶ edistää oppimistuloksia ja niiden vertailua
- ▶ kannustaa nuoria oman ammatillisen osaamisensa jatkuvaan kehittämiseen ja yrittäjyyteen
- ▶ lisätä ammatillisen erityisopetuksen tunnettuutta, arvostusta ja vetovoimaa
- ▶ toimia ammatillisen koulutuksen näyteikkunana ja tukea nuorten ammatin- ja uravalintoja
- ▶ edistää ammatillisen erityisopetuksen ja työelämän välistä yhteistyötä ja luoda uudenlaisia verkostoja ammatillisen osaamisen kehittämiseksi
- ▶ tuoda nuorten osaamista yritysten ja muun työelämän tietoisuuteen ja lievittää rekrytointiongelmia
- ▶ nostaa esille nuoret, ikäluokkansa parhaat ammattiosaajat ja kannustaa heitä kilpailutoimintaan.

1.3 Eettiset säännöt ja arvot

Lähtökohtana Taitaja-kilpailussa ovat osallistumisen vapaaehtoisuus ja nuoren oma halu kilpailemiseen. Kaikille kilpailutoiminnasta kiinnostuneille nuorille pyritään takaamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kilpailuihin.

Kilpailu on oppimisen paikka. Haastamme kaikki toimimaan avoimesti, reilusti, viisaasti, osaamisesta iloiten ja taitavasti. Kaikkien kilpailuissa mukana olevien tulee sitoutua näiden arvojen edistämiseksi.

Kisatapahtuman järjestelyissä tulee ottaa huomioon erilaisten osallistuja- ja kävijäryhmien tarpeet siten, että kilpailu on kaikkien kannalta esteetön, mahdollisimman yleisöystävällinen ja helposti seurattava.

2 KILPAILUJÄRJESTELMÄ

Vuosittain järjestettävä TaitajaPLUS-kilpailu koostuu tarvittaessa lajikohtaisista semifinaaleista ja TaitajaPLUS-finaalista.

Skills Finland ry myöntää Taitaja-kilpailun järjestäjäoikeudet hakemusten perusteella. TaitajaPLUS-kilpailut järjestetään Taitaja-finaalien yhteydessä.

2.1 Taitaja-tapahtuma ja TaitajaPLUS-finaalit

Taitaja-finaali on Taitaja-kilpailujen päätapahtuma. Taitaja-tapahtuma sisältää itse kilpailun lisäksi avajaiset ja päättäjäiset sekä kilpailun tavoitteita tukevia oheistapahtumia. Taitaja-tapahtumassa esitellään eri tavoin ammatillista koulutusta ja koulutustarjontaa sekä tarjotaan mahdollisuudet työvoiman rekrytointiin ja yritys yhteistyöhön.

TaitajaPLUS-finaalissa yksilölajeissa kilpailee 3–8 kilpailijaa ja pari- tai joukkuekilpailuissa 3–6 kilpailijaparia tai kilpailijajoukkuetta. Kilpailijat karsitaan finaaliin tarvittaessa semifinaalien kautta. Kussakin Taitaja-tapahtumassa järjestettävät lajit ja niiden kilpailijamäärät sovitaan erikseen Skills Finland ry:n kanssa.

Taitaja-tapahtuma järjestetään maaliskoukokuussa.

2.2 TaitajaPLUS-semifinaalit

Semifinaaleissa karsitaan TaitajaPLUS-kilpailuun ilmoittautuneista yksilölajeissa pääsääntöisesti 8 parasta ja pari- tai joukkuelajeissa pääsääntöisesti 6 parasta paria tai joukkuetta TaitajaPLUS-finaaliin. Semifinaalit järjestetään viimeistään 2 kuukautta ennen TaitajaPLUS-finaalia (tammi–helmikuussa). Semifinaalien ajankohdasta päättää Skills Finland ry Taitaja-kilpailujärjestäjän esityksestä.

2.3 Kilpailussa käytettävä kieli

Kilpailujen pääkieli on suomi, toisena kielenä ruotsi. Kilpailulajien laji- ja tehtäväkuvausten tulee olla saatavilla molemmilla kielillä. Kirjallisten ohjeiden kielen on oltava selkeää ja ymmärrettävää. Mikäli lajissa on kilpailija, jonka äidinkielenä on ruotsi, myös lajin ohjeiden, arviointien ja tiedotteiden on oltava saatavilla ruotsiksi. Mikäli kilpailija tarvitsee kilpailusuoritusten aikana tulkausta esimerkiksi viittomakielelle, tulee siitä sopia kilpailujohtajan ja lajin päätuomarin kanssa.

Kilpailijan käyttämä kieli – suomi, ruotsi tai viittomakieli – tulee ilmoittaa ilmoittautumisen yhteydessä.

Mikäli sääntöjen eri kieliversioissa ilmenee ristiriitoja, ratkaistaan asia suomenkielisen sääntöversion mukaisesti.

3 ILMOITTAUTUMINEN

3.1 Ilmoittautuminen ja ilmoittautumisaika

Koulutuksenjärjestäjä ilmoittaa kilpailijan Taitaja-kilpailuun kilpailujen verkkosivuilla olevan ilmoittautumisjärjestelmän kautta. Kilpailija ilmoitetaan kilpailuun vain kerran. Kilpailujärjestäjä julkaisee ilmoittautumisajan kilpailujen verkkosivuilla. Ilmoittautumisaikaa on vähintään kuukausi ja se päättyy viimeistään 4 kuukautta ennen TaitajaPLUS-finaalin alkua.

Ilmoittautumisen yhteydessä koulutuksenjärjestäjä ilmoittaa kullekin kilpailijalle kilpailuhuoltajan, jonka kautta kilpailujärjestäjä välittää tarvittavat tiedot kilpailijalle. Kilpailuhuoltaja voi edustaa kilpailijaa. Kilpailuhuoltajalla on oikeus tarvittaessa toimia kilpailijan edustajana.

3.2 Ilmoittautumismaksu

Ilmoittava koulutuksenjärjestäjä maksaa kustakin kilpailijasta ilmoittautumismaksun, jolla kilpailija on oikeutettu osallistumaan TaitajaPLUS-kilpailuun. Ilmoittautumismaksu kattaa osallistumisen sekä semifinaaliin että finaaliin. Taitaja-kilpailun ilmoittautumismaksu ja maksukäytäntö ilmoitetaan kilpailujärjestäjän verkkosivuilla.

Ilmoittautumismaksulla tuetaan TaitajaPLUS-semifinaalien ja TaitajaPLUS-finaalin järjestämistä ja kilpailujen kehittämistä. Ilmoittautumismaksun suuruuden ja maksukäytännön päättää Skills Finland ry.

4 KILPAILUN JÄRJESTÄMINEN

4.1 Kilpailujärjestäjän vastuut ja oikeudet

Taitaja-kilpailusta ja sen järjestelyistä vastaa kilpailujärjestäjäksi valittu koulutuksenjärjestäjä siten kuin näissä säännöissä ja Skills Finland ry:n ja kilpailujärjestäjän välisessä sopimuksessa sovitaan.

Järjestäjä vastaa tapahtuman markkinoinnista. Kilpailuja koskevien tiedotusten julkaisemisesta vastaa Taitaja-järjestäjä. Tiedotukset julkaistaan järjestäjän verkkosivuilla, www.taitaja.fi.

Järjestäjä esittää Skills Finland ry:lle hyväksyttäväksi sopimuksen mukaisesti kilpailun aikataulut, kilpailuohjelman, kilpailulajit ja oheistapahtumat sekä opinto-ohjauksen ja rekrytoinnin palvelujen toteutuksen. Järjestäjä tuottaa tapahtumasta loppuraportin Skills Finlandin ohjeiden mukaisesti. Esitys tapahtumajärjestelyistä tulee olla Skills Finland ry:llä 10 kuukautta ennen tapahtuman alkua.

Kilpailujärjestäjä vastaa toimijoiden asianmukaisesta kouluttamisesta ja perehdyttämisestä tapahtuman järjestämiseen, TaitajaPLUS-kilpailuun, TaitajaPLUS-kilpailun sääntöihin sekä arviointiin ja CIS-pistelaskujärjestelmään.

4.2 Skills Finland ry:n vastuut ja oikeudet

Skills Finland ry vastaa Taitaja-kilpailujen hallinnoinnista ja kehittamisestä, vahvistaa TaitajaPLUS-säännöt, huolehtii tietojen siirtymisestä tapahtumajärjestäjältä seuraavalle ja valvoo järjestelyjen toteutusta.

Skills Finland ry päättää TaitajaPLUS-kilpailujen lajit ja hyväksyy kilpailujärjestäjän esityksen perusteella tapahtumakohtaisesti kilpailun aikataulut, kilpailuohjelman ja oheistapahtumat sekä opinto-ohjauksen ja rekrytoinnin palvelujen toteutuksen.

Skills Finland ry vastaa Taitaja-kilpailujen yleisestä markkinoinnista ja tiedottamisesta sekä vaalii Taitaja-brändiä.

Skills Finland ry auditoi Taitaja-tapahtuman järjestelyt.

4.3 Kilpailun kesto

Taitaja-finaali on 3–4 päivää kestävä kilpailutapahtuma, joka alkaa avajaisilla ja päättyy päättäjäisiin. Kilpailupäiviä on 3. Kussakin lajissa kilpailun kesto on 3–8 tuntia lajijärjestelyistä riippuen. Lajiaikataulut tulee suunnitella niin, että kilpailijoilla on mahdollisuus kilpailupäivien aikana tutustua kilpailutapahtumaan, ja että yleisöllä on koko päivän ajan riittävästi nähtävää tapahtuma-alueella.

4.4 Kilpailulajit ja niiden valinta

Taitaja-tapahtumassa on virallisia kilpailulajeja ja näytöslajeja. Skills Finland ry päättää virallisista kilpailulajeista ja näytöslajeista kilpailujärjestäjän tekemän esityksen pohjalta. Näytöslaji ei ole kilpailu, eikä siinä jaeta mitaleja.

Tapahtumassa voidaan järjestää myös ammattinäytöksiä. Ammattinäytöksissä ei kilpailla.

Lajien valinnassa pyritään jatkuvuuteen. Lajien tulee perustua ammatillisen peruskoulutuksen tutkintoihin ja tutkintojen perusteiden mukaisiin osaamisvaatimuksiin. Kilpailulajien nimestä on tunnistettava ammatillisen perustutkinnon ammattinimike.

4.5 Lajikuvaus

Lajikuvauksen tulee sisältää ainakin seuraavat kohdat:

1. yleiskuvaus kilpailulajista
2. kilpailun luonne (yksilö-/pari-/joukkuekilpailu)
3. osaamisvaatimukset (johdettu tutkinnon perusteista ja työelämän vaatimuksista)
4. kilpailutehtävät
 - a. ennakkoon julkaistava kilpailutehtävä
 - b. tehtävien laajuus ja käytettävissä oleva aika
5. arviointi
 - a. arviointikohteet
 - b. pääasialliset arviointikriteerit
 - c. kuvaus arvioinnin toteuttamisesta
6. kilpailussa käytettävät materiaalit
7. kilpailun aikataulu
8. mitä kilpailijan on itse tuotava kilpailupaikalle
9. yhteistyökumppanit

Kilpailujärjestäjän tulee ilmoittaa kilpailujen verkkosivuilla lajikuvaus kohtien 1–3 osalta viimeistään 1 kuukausi ennen ilmoittautumisajan alkamista ja kohtien 4–9 osalta viimeistään 1 kuukausi ennen semifinaalia tai 2 kuukautta ennen finaalia.

Voimassa olevan TaitajaPLUS-lajiohjausryhmän tulee käsitellä kohdat 1–3 seuraavaa TaitajaPLUS-kilpailua varten ja toimittaa esitys lajikuvauksesta Skills Finland ry:lle hyväksymistä varten.

4.6 Kilpailutehtävät

Kilpailutehtävien tulee perustua kyseisen ammatillisen perustutkinnon valtakunnallisiin tutkinnon perusteisiin. Kilpailutehtävien kehyksen muodostaa lajikuvaus, jossa määritetään perustutkinnon tärkeimmät osa-alueet kilpailussa sekä arvioinnissa huomioon otettavat tarpeelliset arviointikohteet. Kilpailutehtävien tulee olla sellaisia, että tulosten laskeminen on mahdollista kunkin kilpailupäivän päätteeksi. Kilpailutehtävien tuottamisesta vastaa lajivastaava.

Kilpailutehtävät on laadittava ja arvioitava niin, että osallistujille voidaan tarvittaessa antaa todistus suoritetusta ammattiosaamisen näytöstä tai osanäytöstä.

Kilpailutehtävät ja arviointirakenne julkaistaan kokonaisuudessaan kilpailun verkkosivuilla viimeistään 1,5 kuukautta ennen TaitajaPLUS-finaalin alkua. Tehtävän tulee olla lajikuvauksen mukainen ja siitä tulee ilmetä käytettävät koneet, laitteet, materiaalit sekä työvaiheet.

Ennakkoon julkaistavan tehtävän tulee olla lajin aikaisempi TaitajaPLUS-finaalitehtävä, poikkeuksena lajit, joissa ei ole aikaisempia finaalitehtäviä. Tehtävää muutetaan ennen kilpailua lajituomariston toimesta noin 30 % verrattuna julkaistuun tehtävään. Mikäli lajin tehtävää muutetaan enemmän kuin 30 %, tulee lajiohjausryhmän tehdä siitä esitys Skills Finland ry:lle.

Finaalin kilpailutehtävä, sen arviointi ja tehtävän laajuus tulee tarkistuttaa ennen finaalia Skills Finland ry:n nimeämällä lajin päätuomarilla.

Kilpailutehtävät tulee koota kilpailujärjestäjän toimesta ja toimittaa Skills Finland ry:lle tehtäväpankkia varten.

Kaikkien kilpailijoiden tulee olla samassa asemassa kilpailutehtäviin liittyvien mahdollisten ennakkotietojen suhteen.

4.7 Kilpailutoimisto

Kilpailutoimisto on kilpailijoiden, tuomareiden ja kilpailuhuoltajien palvelutoimisto.

4.8 Virallinen ilmoitustaulu

Virallinen ilmoitustaulu on kilpailutoimistossa tai sen välittömässä läheisyydessä niin, että kilpailijoilla ja huoltajilla on sinne esteetön pääsy. Kaikki järjestäjän antama yleinen informaatio on luettavissa viralliselta ilmoitustaululta.

4.9 Vakuutukset

Kilpailuun osallistuvien tarpeellisesta vakuuttamisesta vastaa se koulutuksenjärjestäjä, joka on ilmoittanut kilpailijan tai kilpailijaryhmän kilpailuun.

Kilpailujärjestäjä vastaa tapahtumavakuutuksista sekä kilpailussa tarvittavien koneiden ja laitteiden vakuuttamisesta.

5 KILPAILIJAT JA TOIMIJAT

5.1 Kilpailijat

Osanotto TaitajaPLUS-kilpailuun on avoin kaikille ammatillisessa koulutuksessa oleville opiskelijoille, joille on tehty HOJKS (Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Opiskelija voi osallistua kilpailuun useamman kerran.

TaitajaPLUS-kilpailussa ei ole yläikärajaa.

Apuvälineiden ja avustajien käytöstä tulee ilmoittaa ilmoittautumisen yhteydessä.

Mikäli ilmoitettu kilpailija on estynyt tulemasta semifinaaliin, voi hänen tilalleen lähettää toisen kilpailijan.

Semifinaalissa hankittu oikeus kilpailla finaalissa on henkilökohtainen. Mikäli finaaliin oikeutettu yksilölajin kilpailija ei voi osallistua finaalkilpailuihin, hänen tilalleen kutsutaan ensimmäinen finaalkilpailusta karsiutunut kilpailija.

Mikäli semifinaali on järjestetty yhdellä paikkakunnalla ja arviointi ja olosuhteet ovat olleet identtiset ja sijoituksessa, joka oikeuttaisi nousemista karsiutuneen kilpailijan tilalle finaaliin onkin kaksi tai useampi tasapistein oleva kilpailija, ratkaistaan finaaliin pääsy kohdassa 7.8 ohjeistetusti ensisijaisen ja toissijaisen tehtävän osioiden pisteiden paremmuuden perusteella.

Mikäli semifinaali on järjestetty usealla paikkakunnalla ja jatkuon päässee on ratkaistu kohdan 7.1 ohjeistamalla tavalla kiintiöperustaisesti, jatkuon pääsee se kilpailija, joka on peruneen kilpailijan paikkakunnalla ensimmäinen finaalkilpailusta semifinaalissa karsiutunut kilpailija. Mikäli sijoituksessa, joka oikeuttaisi nousemista karsiutuneen kilpailijan tilalle finaaliin onkin kaksi tai useampi tasapistein oleva kilpailija, ratkaistaan finaaliin pääsy kohdassa 7.8 ohjeistetusti ensisijaisen ja toissijaisen tehtävän osioiden pisteiden paremmuuden perusteella.

Pari- ja joukkuelajeissa tulee koulutuksenjärjestäjän ilmoittaa varakilpailija mahdollisia sairaustapauksia varten. Parin tai joukkueen tai sen jäsenen voi pakottavista syistä vaihtaa ilmoittautumisen tai viimeistään semifinaalkilpailun yhteydessä nimettyyn varakilpailijaan Skills Finland ry:n päätöksellä. Pari- ja tiimilajeissa parin tai tiimin kilpailijoiden tulee olla saman koulutuksen järjestäjän opiskelijoita.

5.2 Vieraskilpailijat

Skills Finland ry päättää kilpailujärjestäjän esityksestä lajit kuhunkin TaitajaPLUS-kilpailuun erikseen.

5.3 Kilpailujohtaja

Kilpailujärjestäjä nimeää kilpailujohtajan. Kilpailujohtaja vastaa kilpailun käytännön järjestelyistä ja kilpailun kulusta. Kilpailujohtaja vastaa toiminnastaan kilpailun jurylle ja kilpailujärjestäjälle.

5.4 Kilpailun jury ja ylituomari

Skills Finland ry nimeää TaitajaPLUS-kilpailun ylituomarin ja asettaa kilpailujärjestäjän esityksestä kilpailun juryn. Juryyn kuuluu 3 jäsentä. Juryyn puheenjohtajana toimii kilpailun ylituomari. Jury käyttää kilpailun ylintä päätösvaltaa ja ratkaisee järjestäjälle tehdyt vastalauseet. Jury kokoontuu kilpailua edeltävänä päivänä, kilpailupäivinä vastalauseajan päätyttyä tai muutoin tarvittaessa. Kilpailun ylituomari vastaa kilpailun arvioinnin oikeellisuudesta TaitajaPLUS-finaalissa. Ylituomari vastaa toiminnastaan Skills Finland ry:lle.

5.5 Päätuomari ja tuomaristo

Skills Finland ry asettaa lajin päätuomarin lajiohjausryhmän esityksestä ensimmäisen lajiohjausryhmäpäivän jälkeen. Lajin päätuomarin tulee olla ohjausryhmän jäsen. Kilpailujärjestäjä asettaa kilpailulajille muut tuomarit lajiohjausryhmien esityksestä viimeistään toisen lajiohjausryhmäpäivän jälkeen.

Tuomaristo koostuu erityisopetuksen tuntemuksen omaavista opettajista ja työelämän edustajista. Tuomariston valinnalla varmistetaan, että arviointi on asiallista, tasapuolista ja oikeudenmukaista. Tuomareiden on oltava alallaan tunnustettuja, ammatillisesti kokeneita, päteviä ammattilaisia. Lajin päätuomarilla tulee olla aikaisempaa kilpailu- ja arviointikokemusta.

Lajin päätuomari johtaa lajin finaalikilpailuja.

Tuomareiden määrä riippuu lajista ja kilpailijamäärästä. Osa tuomareista voi olla ulkomaalaisia.

Lajivastaavan tai lajin päätuomarin tulee perehdyttää tuomarit TaitajaPLUS-kilpailujen sääntöihin, periaatteisiin ja erityisesti lajin arviointiin sekä pistelaskujärjestelmään. Kilpailujohtaja varmistaa, että kaikkien lajien tuomareilla on riittävät tiedot tuomari-tehtävän suorittamiseksi.

Tuomariston on oltava kilpailupaikalla kilpailun päättymisen jälkeen, kunnes lajin viralliset tulokset on vahvistettu.

5.6 Lajivastaava ja varavastaava

Taitaja kilpailujen järjestäjä nimeää koko TaitajaPLUS-kilpailusta vastaavan henkilön sekä kullekin kilpailulajille lajivastaavan ja varavastaavan.

Lajivastaava vastaa finaalissa lajin teknisestä toteutuksesta, lajin käytännön järjestelyistä ja kilpailutehtävien tuottamisesta sekä perehdyttää tuomarit tehtäväänsä. Lajivastaava vastaa myös kilpailunaikaisesta toiminnasta lajissaan yhdessä päätuomarin kanssa.

Lajivastaava vastaa semifinaalien organisoinnista ja semifinaalitehtävistä yhdessä lajiohjausryhmän valitseman semifinaalikoordinaattorin kanssa.

Lajivastaava vastaa lajiohjausryhmän koolle kutsumisesta ja valmistelee lajiohjausryhmän kokousten päätettävät asiat. Mikäli lajivastaava on estynyt toimimasta tehtävässään, vastuu lajijärjestelyistä siirtyy varavastaavalle.

5.7 Lajiohjausryhmä

Lajiohjausryhmän tehtävänä on pitää huolta TaitajaPLUS-kilpailujen kehittämisestä ja työelämä-vastaavuudesta.

Lajiohjausryhmä tekee päätökset lajikuvauksista, tehtäväkuvauksista ja semifinaalien toteutuksesta sekä hyväksyy lajivastaavan esitykset lajijärjestelyistä. TaitajaPLUS-vastaava toimii ohjausryhmän puheenjohtajana. Lajiohjausryhmän päätökset hyväksyy kilpailujohtaja, ellei näissä säännöissä ole toisin määrätty. Ohjausryhmän suositeltava kokoonpano:

1. TaitajaPLUS-kilpailun vastaava
2. edellisen TaitajaPLUS-kilpailun vastaava
3. seuraavan TaitajaPLUS-kilpailun vastaava
4. lajin päätuomari
5. lajivastaavat
6. Skills Finland ry:n edustaja
7. mahdollisuuksien mukaan työelämän edustaja
8. erityisopettajakoulutuksen edustaja
9. mahdollisuuksien mukaan Opetushallituksen edustaja.

Ohjausryhmä kokoontuu vähintään 2 kertaa ennen finaalia.

5.8 Semifinaalikoordinaattori

Semifinaalikoordinaattori vastaa semifinaalien organisoinnista.

5.9 Kilpailuhuoltaja

Ilmoittautumisen yhteydessä kilpailijan huoltajaksi nimetty henkilö toimii kilpailijan kilpailuhuoltajana kilpailun aikana ja hänellä on oikeus toimia tarvittaessa kilpailijan edustajana. Yhden kilpailuhuoltajan vastuulla voi olla useampia kilpailijoita.

Kilpailuhuoltajalla on vapaa pääsy kilpailualueelle ja hänellä on oikeus käyttää samoja tiloja kuin kilpailijat. Kilpailuhuoltaja saa tulla lajialueelle kilpailun ja kilpailutaukojen aikana vain tuomariston päätöksellä.

6 TaitajaPLUS-FINAALI, KILPAILUN TOTEUTUS

6.1 Kilpailun kulku

Kilpailija ilmoittautuu yhdessä nimetyn kilpailuhuoltajansa kanssa riittävän ajoissa tai viimeistään ilmoitettuun kellonaikaan mennessä TaitajaPLUS-finaaliin kilpailupaikalla. Kilpailija ja kilpailuhuoltaja sitoutuvat allekirjoituksellaan noudattamaan kilpailun sääntöjä ja järjestäjän ohjeita.

Kilpailijoille annetaan ohjeistus kilpailun kulusta, noudatettavista työturvallisuusohjeista ja työturvallisuusmääräyksistä sekä lajikohtaisista ohjeista ja arvioinnista. Ohjeistus annetaan lajikohtaisesti lajialueella ennen kilpailun aloittamista.

Kilpailutapahtuma alkaa avajaisilla. Kilpailutapahtumaan ilmoittautumisen jälkeen kilpailijat aloittavat työskentelynsä lajialueella lajikohtaisten ohjeiden mukaan. Kilpailutehtävä ja selventävä aineisto annetaan kilpailupaikalla kilpailun alkaessa.

Kilpailijoiden tulee toimia mahdollisimman itsenäisesti kilpailutehtävää suorittaessaan. Teknisten apuvälineiden, kuten matkapuhelinten, käyttäminen kilpailutehtävien ratkaisemiseen kilpailusuorituksen aikana on kiellettyä, ellei sitä ole erikseen sallittu tehtävänannossa tai tuomariston päätöksellä. Ennalta ilmoitetun avustajan käyttö on sallittu tuomariston päätöksellä. Muu ulkopuolinen neuvominen tai avustaminen kilpailutehtävän aikana voi johtaa pistemenetykseen tai kilpailijan kilpailusta sulkemiseen. Kilpailija voi ongelmatilanteissa pyytää apua tuomariston antamien ohjeiden mukaisesti.

6.2 Kilpailualueeseen tutustuminen

Kilpailijoille varataan ohjelmassa riittävä aika lajialueeseen, koneisiin ja laitteisiin sekä materiaaleihin tutustumiseen. Kilpailujärjestäjä tiedottaa kilpailualueeseen tutustumises-ta kilpailijatiedotteessa. Tuomaristo jakaa kilpailupaikat.

6.3 Kilpailussa käytettävät materiaalit, koneet ja laitteet

Kilpailussa käytettävien koneiden, laitteiden ja materiaalien tulee olla yleisesti kaupan olevia tai muutoin yleisesti koulutuksessa käytettäviä tuotteita ja niiden tiedot tulee julkaista finaalin tehtäväkuvauksessa viimeistään 2 kuukautta ennen kilpailun alkua.

Kilpailija on vastuussa käytössään olevista työkaluista, laitteista ja apuvälineistä sekä materiaaleista.

6.4 Lajiaikataulu

Lajivastaava vastaa yhdessä päätuomarin kanssa lajikohtaisista aikatauluista. Päivittäisen työkuorman tulee olla tasainen ja kilpailualueella tulee olla toimintaa virallisen kilpailu-ajan päättymiseen asti.

6.5 Arviointi

Päiväkohtaiset tulokset julkaistaan lajialueella ja virallisella ilmoitustaululla jokaisen kilpailupäivän päätteeksi.

Tuomaristo ratkaisee kilpailijoiden paremmuusjärjestyksen määrittämällä pisteet jokai-selle kilpailijalle kaikista kilpailun osa-alueista. Kilpailijan saamat eri osa-alueiden pisteet tallennetaan CIS-pistelaskujärjestelmään. Eniten pisteitä saanut kilpailija voittaa kilpai-lun. Muut sijoitukset ratkeavat saatujen pisteiden alenevassa järjestyksessä.

Finaalikiilpailun tuomari ei saa arvioida omaa opiskelijaansa muuten kuin sokkoarviointi-nissa, jolloin kilpailijaa ei voi tunnistaa.

Yksittäisissä arviointikohteissa hyväksytään ainoastaan kokonaispisteet ja puolikkaat pisteet, ei pisteen kymmenes- tai sadasosia. Pisteiden kymmenesosia voi lopullisiin tuloksiin tulla ainoastaan subjektiivisen arvioinnin kautta, mutta subjektiivisessa arvioin-nissa yksittäisten arviointikohteiden tulee noudattaa edellä mainittua periaatetta.

Jaettuja sijoja tulee vain siinä tapauksessa, että kilpailijoilla on absoluuttisesti sama pistemäärä.

Finaalin kilpailutehtävä, sen arviointi ja tehtävän laajuus tulee tarkistuttaa ennen finaalia Skills Finland ry:n nimeämällä lajin päätuomarilla.

Taitaja-kilpailun pakollisten teemojen yrittäjyyden, kestävän kehityksen, työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden arvioinnin osuuden tulee olla yhteensä 5 % koko arvioinnista

6.6 Kilpailun tulokset ja niiden julkistaminen

6.6.1 Kilpailijoiden tulokset

Epäviralliset tulokset julkaistaan lajinäytöllä, virallisella ilmoitustaululla ja lajialueella heti pistelaskun valmistuttua. Viralliset lajikohtaiset tulokset julkaistaan vastaavissa paikoissa vastalauseen jättöajan päätyttyä, mahdollisen vastalauseen käsittelyn jälkeen.

Tulosluettelossa julkaistaan paremmuusjärjestyksessä kilpailijan, kilpailijaparin tai joukkueen sijoitus ja saavutettu pistemäärä.

6.6.2 Koulutuksenjärjestäjäkohtaiset tulokset

TaitajaPLUS-kilpailuissa ei jaeta koulutuksenjärjestäjien välisiä pisteitä.

6.6.3 Palkinnot ja kunniakirjat

Kilpailussa voidaan palkita kolme parhaiten sijoittunutta kulta-, hopea- ja pronssimitaleilla sekä rahapalkinnoilla. Skills Finland ry päättää rahapalkintojen suuruudesta kilpailujärjestäjän esityksestä.

Mikäli kaksi tai useampi kilpailija saa saman pistemäärän, he jakavat saavutetun sijan.

Lisäksi lajikohtaisesti voidaan jakaa muita raha- ja tavarapalkintoja. Rahapalkinnot sekä mahdolliset tavarapalkinnot jaetaan kilpailun jälkeen, vastalauseajan päätyttyä ja mahdollisten vastalauseiden käsittelyn jälkeen lajialueella.

Mitalit jaetaan kilpailun loputtua tai tapahtuman päättäjäsissä.

Kaikki kilpailijat saavat Skills Finland ry:n myöntämät kunniakirjat osallistumisestaan.

6.7 Vastalausemenettely

6.7.1. Periaate

Vastalauseen voi tehdä kilpailutehtävän arvioinnista tai kilpailujärjestelyistä silloin, kun se vaikuttaa tuloksiin. Ohjeet ja lomakkeet vastalauseen tekemiseksi saa kilpailutoimistosta tai kilpailualueelta.

6.7.2 Vastalauseen jättöoikeus

Kilpailija ja hänen edustajansa (kilpailuhuoltaja) voivat yhdessä tehdä vastalauseen. Vastalauseen tulee olla sekä kilpailijan että hänen edustajansa allekirjoittama.

6.7.3 Vastalauseen jättöaika

Vastalause tulee tehdä ja toimittaa kilpailun päätuomarille 30 minuutin kuluessa arvioinnin julkistamisesta.

6.7.4 Vastalauseen käsittely

Lajin päätuomari vastaa vastalauseen käsittelystä lajissa. Päätuomarin tulee antaa vastaus tunnin kuluessa vastalauseen jättämisestä. Mikäli tuomariston ratkaisu ei tyydytä vastalauseen tekijöitä, siirretään vastalauseen käsittely kilpailun jurylle.

Vastalause toimitetaan lajin päätuomarille, joka kirjaa vastalauseen saapumisajan ja toimittaa välittömästi kopion vastalauseesta kilpailutoimistoon.

7 TaitajaPLUS-SEMIFINAALIT

Semifinaaleissa sovelletaan TaitajaPLUS-finaalin sääntöjä, mikäli näissä säännöissä ei ole muuta mainintaa.

7.1 Semifinaalin tarkoitus

Semifinaalit toimivat TaitajaPLUS-kilpailun karsintakilpailuna. Semifinaalitapahtumien tavoitteena on myös tehdä ammatillista koulutusta tunnetuksi. Semifinaalitapahtumien yhteyteen on suositeltavaa järjestää erilaisia kilpailun tavoitteita tukevia tapahtumia yleisölle ja kilpailuhuoltajille.

Semifinaaleissa karsitaan TaitajaPLUS-kilpailuun ilmoittautuneista yksilölajeissa lajista riippuen 3–8 parasta kilpailijaa, parilajeissa 3–6 parasta paria ja joukkuelajeissa 3–6 parasta joukkuetta TaitajaPLUS-finaaliin.

Semifinaalikelkailujen järjestämisestä päättää TaitajaPLUS-finaalin järjestäjä lajiohjausryhmän esityksestä. Semifinaalit on pyrittävä järjestämään alueellisesti niin, että kilpailijoilla on matkojen ja ajankohdan suhteen yhtäläiset mahdollisuudet osallistua semifinaaliin.

Mikäli semifinaali järjestetään usealla paikkakunnalla, tulee jokaiselle semifinaalipaikkakunnalle määritellä lajiohjausryhmässä etukäteen kiintiöt, kuinka monta kilpailijaa kultakin paikkakunnalta pääsee jatkoon. Kiintiöt tulee määritellä semifinaaliin ilmoittautuneiden määrän perusteella siten, että paikkakunnalta finaaliin pääsevien kilpailijoiden määrä on suhteutettu kunkin semifinaalipaikkakunnan semifinalistien määrään. Esimerkiksi, jos finalistien määrä lajissa on 8 ja semifinaaleihin on ilmoittautunut paikkakunnalle A 20 kilpailijaa ja paikkakunnalle B 60 kilpailijaa, pääsee paikkakunnalta A 2 kilpailijaa ja paikkakunnalta B 6 kilpailijaa finaaliin.

7.2 Semifinaalijärjestäjän vastuut ja oikeudet

Semifinaalijärjestäjä vastaa karsintakilpailun järjestämisestä lajiohjausryhmän, lajivastavaan ja semifinaalikoordinaattorin ohjeiden mukaisesti.

Semifinaalin järjestäjällä on oikeus käyttää markkinoinnissaan "TaitajaPLUS-semifinaalijärjestäjä"-nimikettä sekä Taitaja- ja TaitajaPLUS-logoja.

Semifinaalijärjestäjä vastaa semifinaaliin liittyvistä tapahtumavakuutuksista sekä kilpailussa tarvittavien koneiden ja laitteiden vakuuttamisesta.

Kilpailuun osallistuvan kilpailijan tarpeellisesta vakuuttamisesta vastaa se koulutuksenjärjestäjä, joka on ilmoittanut kilpailijan tai kilpailijaryhmän kilpailuun.

7.3 Semifinaalin ajankohta

Semifinaalit järjestetään viimeistään 2 kuukautta ennen TaitajaPLUS-finaalia (tammi-helmikuussa). Semifinaalien ajankohdasta päättää Skills Finland ry Taitaja-kilpailujärjestäjän esityksestä. Ajankohdan tulee olla selvillä viimeistään 2 kuukautta ennen semifinaalia. Semifinaalien ajankohdasta päättää Skills Finland ry Taitaja-finaalin kilpailujärjestäjän esityksestä.

7.4 Semifinaalikelkilpailun kesto

Semifinaalit ovat yksipäiväisiä ja kilpailutehtävien laskennallinen suoritus aika 2–6 tuntia. Suoritusajaksi ei lasketa kilpailuun perehdyttämiseen ja tehtävien antoon käytettävää aikaa.

Mikäli semifinaalit järjestetään useana päivänä peräkkäin eri kilpailijaryhmille, tulee järjestävän oppilaitoksen kilpailijoiden osallistua semifinaaliin ensimmäisenä kilpailupäivänä.

7.5 Semifinaalikelkilpailijoiden määrä

Kilpailijamäärä semifinaalissa on vapaa. Mikäli lajiohjausryhmä päättyy oppilaitoskohtaisen kilpailijamäärien rajoittamiseen, tulee siitä tehdä esitys Skills Finland ry:lle.

Tavoitteena on taata osallistumismahdollisuus kaikille halukkaille kilpailijoille. Mikäli kiintiöitä tarvitaan, valtakunnallinen lajiohjausryhmä voi esittää kilpailijoiden määrää rajattavaksi tiukimmillaan niin, että kustakin saman oppilaitoksen eri toimipisteestä semifinaaliin voi osallistua 1 kilpailija, pari tai joukkue.

Mikäli kilpailijamäärää rajoitetaan edellä kuvatulla tavalla, tulee se hyväksyttävä kilpailujärjestäjällä ja Skills Finland ry:llä ja julkaista lajikuvaus yhteydessä ennen ilmoittautumisen alkamista.

Oppilaitoskohtaiset karsinnat voidaan järjestää oppilaitokselle parhaiten sopivana ajankohtana, kuitenkin viimeistään kuukautta ennen lajikohtaisten semifinaalien alkua.

7.6 Semifinaalin kilpailutehtävät

Lajiohjausryhmä vastaa semifinaalitehtävien tuottamisesta yhdessä semifinaalikoordinaattorin ja semifinaalijärjestäjien kanssa. Kilpailutehtävien vaikeustason määrittelee lajiohjausryhmä. Tehtävien tulee perustua ammatillisen perustutkinnon perusteisiin.

Semifinaalitehtävien tulee olla linjassa kilpailujärjestäjän verkkosivuilla julkaistavan finaalin tehtäväkuvauksen kanssa. Mikäli lajissa järjestetään useampia semifinaaleja eri paikkakunnilla, tulee tehtävien olla vaativuudeltaan verrattavissa toisiinsa, mutta tehtävien ei tarvitse olla ehdottomasti samoja.

Kuvaus tehtävistä ja arvioinnista julkaistaan kilpailujen verkkosivuilla viimeistään 1 kuukausi ennen semifinaalia. Tehtävän tulee olla lajikuvausten mukainen ja siitä tulee ilmetä käytettävät koneet, laitteet, materiaalit sekä työvaiheet.

Semifinaalin kilpailutehtävä, sen arviointi ja tehtävän laajuus tulee tarkistuttaa ennen semifinaalia lajiohjausryhmällä.

Kilpailutehtävät tulee koota Taitaja-finaalin kilpailujärjestäjän toimesta ja toimittaa Skills Finland ry:lle julkaistavaksi Skills Finland ry:n verkkosivujen tehtäväpankissa.

7.7 Semifinaalin arviointi

Semifinaalitehtävien arvioinnin rakenteen tulee perustua CIS-pistelaskujärjestelmään.

7.8 Semifinaalin tulokset, niiden julkistaminen ja palkinnot

Semifinaalin kilpailujohtaja ilmoittaa semifinaalin epäviralliset tulokset mukana olleille kilpailijoille ja huoltajille sekä lajinsa semifinaalikoordinaattorille. Semifinaalikoordinaattori tarkastaa kilpailun tulokset ja varmistaa niiden oikeellisuuden. Tarkastetut viralliset tulokset toimitetaan kilpailuhuoltajalle ja Skills Finland ry:lle.

Finaalikelkailijoiden nimet julkaistaan Taitaja-kilpailun verkkosivuilla viimeistään 1,5 kuukautta ennen finaalia. Finalisteille tiedotetaan järjestelyistä ilmoittautumisen yhteydessä nimetyn kilpailuhuoltajan kautta.

Mikäli semifinaaleissa päättyy viimeiselle finaalisijalla useampi kilpailija, tulee lajiohjausryhmän tällaisia tapauksia varten määritellä semifinaalitehtävästä etukäteen ensisijainen ja toissijainen tehtäväosio, joiden pisteiden paremmuuden perusteella finaali paikka ratkaistaan.

Semifinaaleissa voidaan jakaa raha- tai tavarapalkintoja.

7.9 Semifinaalin vastalausemenettely

Vastalauseen voi tehdä kilpailutehtävän arvioinnista tai kilpailujärjestelyistä silloin, kun se vaikuttaa tuloksiin. Ohjeet vastalauseen jättämiseen saa semifinaalin kilpailujohtajalta. Kilpailija ja hänen edustajansa (kilpailuhuoltaja) voi yhdessä tehdä vastalauseen. Vastalauseen tulee olla sekä kilpailijan että hänen edustajansa allekirjoittama.

Vastalauseen voi tehdä välittömästi virheen havaitsemisen jälkeen ja se tulee jättää kilpailujohtajalle viimeistään 2 vuorokautta arvioinnin julkistamisen jälkeen.

Semifinaalin kilpailujohtaja vastaa vastalauseen käsittelystä lajissa. Kilpailujohtajan tulee antaa vastaus 2 vuorokauden sisällä vastalauseen saamisesta. Semifinaalin kilpailujohtaja toimittaa vastalauseen sekä oman vastauksensa Skills Finland ry:lle tiedoksi.

Mikäli ratkaisu ei tyydytä vastalauseen tekijöitä, siirretään vastalauseen käsittely Skills Finland ry:lle.

7.10 Semifinaalin toimijat

7.10.1 Kilpailujohtaja

Kullakin järjestettävällä semifinaalilla tulee olla kilpailujohtaja, joka vastaa semifinaalin toteutuksesta, rehdistä ja oikeudenmukaisesta arvioinnista ja lopputuloksen vahvistamisesta. Lajiohjausryhmä valitsee semifinaalin kilpailujohtajan semifinaalijärjestäjän esityksestä.

Semifinaalin kilpailujohtajalla tulee olla aikaisempaa kilpailujen arviointi- tai järjestämiskokemusta.

7.10.2 Tuomaristo

Semifinaalin järjestäjä valitsee karsintakilpailun tuomariston. Tuomariston valinnalla tulee varmistaa, että arviointi on asiallista, tasapuolista ja oikeudenmukaista. Tuomareiden tulee olla ammatillisesti kokeneita, päteviä ja alallaan tunnustettuja ammattilaisia.

Tuomareina voivat toimia kilpailuhuoltajat tai muut kilpailuun osallistuvien oppilaitosten edustajat, mikäli he täyttävät tuomareille asetettavat vaatimukset ja semifinaaliin osallistuvat niin yksimielisesti sopivat.

Kilpailijan oma kilpailuhuoltaja, valmentaja tai opettaja ei saa kuitenkaan toimia semifinaalissa oman kilpailijan tehtävien arvioijana muutoin kuin sokkoarviointitilanteessa, jossa arvioijalla ei ole tietoa, kenen työtä hän arvioi.

7.10.3 Semifinaalikoordinaattori

Semifinaalikoordinaattori valitsee lajiohjausryhmä lajivastaavan esityksestä. Semifinaalikoordinaattori vastaa semifinaalijärjestelyistä ja yhteydenpidosta semifinaalijärjestäjiin. Semifinaalikoordinaattori auttaa ja opastaa semifinaalijärjestäjää niin, että lajiohjausryhmän tekemät päätökset toteutuvat semifinaaleissa.

8 TAITAJA-KILPAILUJÄRJESTÄJÄKSI HAKEMINEN

Skills Finland ry tekee hakumenettelyä ja kilpailujärjestäjän valintaa koskevat päätökset. Haku julkaistaan Skills Finland ry:n verkkosivuilla ja muulla Skills Finland ry:n päättämällä tavalla.

9 PYSYVÄT LAJIT

Järjestäjä tekee Skills Finlandille esityksen TaitajaPLUS-lajeista. Mikäli TaitajaPLUS-kilpailussa järjestetään 3 lajia, on vähintään 2 lajia valittava pysyvien lajien joukosta. Mikäli TaitajaPLUS-kilpailussa järjestetään 4 lajia, on vähintään 3 lajia valittava pysyvien lajien joukosta. Mikäli TaitajaPLUS-kilpailussa järjestetään 5 lajia, on vähintään 4 lajia valittava pysyvien lajien joukosta.

Järjestäjä voi halutessaan järjestää yhden lajin pysyvien lajien ulkopuolelta.

Pysyvät lajit:

1. artesaani
2. cateringkokki
3. kiinteistöhoito
4. myynti ja asiakaspalvelu
5. puhdistuspalvelu.

OPETUSHALLITUS

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Kilpailuja kaikille II – valmentautuminen ammattitaitokilpailuihin on jatkoa samassa sarjassa aiemmin ilmestyneelle Kilpailuja kaikille I -julkaisulle. Julkaisu on näyttö Taitaja-toimijaverkoston aktiivisesta yhteistyöstä.

Julkaisu tarkastelee ammattitaito- ja valmennusta seuraavista osa-alueista:

- Ammattitaitokilpailujen saavutettavuus ja esteettömyys
- Ammattitaitokilpailutoiminnan tavoitteet ja valmennus
- Ammattitaito- ja valmennuksen sisällöt
- Ohjaaminen ja valmentaminen
- Ammattitaito- ja valmennuksen arviointi ja vaikuttavuus

Julkaisussa lähestytään ammattitaito- ja valmennustoimintaa opetusmenetelmänä, jossa jokaisen opiskelijan yksilölliset vahvuudet löydetään ja hyödynnetään ammattitaidon kehittämisessä.

Julkaisu on suunnattu ammatillisesta perustutkintoaan suorittaville opiskelijoille, ammatillisille erityisopettajille ja -ohjaajille, ammatillisten ja ammattitaitoa täydentävien opintojen opettajille, työpaikkaohjaajille, valmentajille ja kaikille ammattitaitokilpailutoiminnasta kiinnostuneille.

ISBN 978-951-784-605-9 (PDF)

ISSN 1795-424X

HAMKin e-julkaisu 6/2013